

Utlåtande 2014:73 RVI (Dnr 310-1508/2013)

Fossilbränsleoberoende organisation 2030

Rapport från stadsledningskontoret

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Rapporten ”Fossilbränsleoberoende organisation 2030”, bilaga 2 till utlåtandet, godkänns.
2. Kommunstyrelsen får i uppdrag att i samband med nästkommande revidering inarbeta målsättningen ”Fossilbränsleoberoende organisation 2030” i stadens miljöprogram enligt detta utlåtande.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del, under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan, följande.

Stadsledningskontoret ska i samråd med berörda nämnder och bolag vidare utreda och analysera de frågeställningar som lyfts i ”Fossilbränsleoberoende organisation 2030”, bilaga 2 till utlåtandet, inför nästkommande revidering av stadens miljöprogram enligt detta utlåtande.

Föredragande borgarrådet Per Ankersjö anför följande.

Ärendet

I kommunfullmäktiges budget för år 2013 fick kommunstyrelsen i uppdrag att utreda förutsättningarna, möjligheterna och kostnaderna för att stadens egen organisation blir fossilbränsleoberoende år 2030. Utredningen ska omfatta de varor och tjänster som staden upphandlar.

I rapporten görs en schablonmässig analys av hur stor klimatpåverkan som stadens verksamheter och upphandlingar ger upphov till. Verksamheter och varugrupper som bedömts ha störst påverkan på klimatet har identifierats och förslag på åtgärder som på sikt skulle kunna minska denna påverkan ges.

Vid analys av klimatpåverkan som stadens verksamheter genererar har tre olika grupper identifierats:

1. Varor i form av energi: fjärrvärme, el, gas, bensin, diesel med mera.
2. Varor i form av föremål: byggnader, fordon, livsmedel, möbler med mera.
3. Tjänster som upphandlas av staden: entreprenader för städning, byggnation, privat äldreomsorg med mera.

Analyserna i rapporten visar att staden redan i dag är på god väg att fasa ut det fossila bränslet, att en omställning till en fossilbränsleoberoende organisation leder till marginellt ökade kostnader och att flertalet åtgärder kan vidtas för att minska klimatpåverkan.

Beredning

Ärendet har tagits fram av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, stadsdelsnämnderna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hägersten-Liljeholmen, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Norrmalm, Rinkeby-Kista, Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta, Södermalm och Östermalm, samt Stockholms Stadshus AB.

Av dessa har överförmyndarnämnden inte inkommit med något svar.

Stockholms Stadshus AB har vidare underremitterat ärendet till samtliga dotterbolag, varav elva har inkommit med synpunkter.

Arbetsmarknadsnämnden anser att rapporten utgör ett bra underlag inför stadens fortsatta arbete med energiomställning och för att nå målet om ett fossilbränslefrött Stockholm år 2050. Nämnden är positiv till förslagen och ser dessa som möjliga att genomföra, men anser att det är angeläget att förslagen inarbetas i stadens miljöprogram och budget och framhåller att de merkostnader som förslagen kan innebära bör följas upp.

Exploateringsnämnden anser att utredningen innehåller flera bra förslag till åtgärder. Nämnden vill framhålla vikten av att åtgärderna är kostnadseffektiva och påpekar att det saknas analys av genomförbarhet och konsekvenser av de olika alternativen. Nämnden lämnar vidare ett antal detaljerade synpunkter på åtgärdsförslagen som rör byggtreprenader.

Fastighetsnämnden anser att energieffektivisering bör lyftas fram ytterligare. Nämnden välkomnar vidare beslut om när oljepannor helt ska vara avvecklade och framhåller stadsgemensamma råd och riktlinjer kring hållbar upphandling av varor och tjänster samt vid styrning och uppföljning av byggtreprenader som någonting önskvärt.

Idrottsnämnden anser att rapporten är en bra ansats till att beräkna verksamheternas klimatpåverkan och lämnar ett antal detaljerade synpunkter på områden som berör nämndens verksamhet.

Kulturnämnden efterfrågar ett stöd från staden i införandet av s.k. ”gröna avtal” för att förenkla miljöarbetet med fastighetsägarna, och stöd/verktyg så att alla medarbetare som kommer i kontakt med upphandling och inköp enkelt kan ställa miljökrav.

Kyrkogårdsnämnden framhåller att det är komplicerat att ersätta gasen i krematorierna med annat bränsle och ser därför positivt på förslaget att nyttja biogas i syfte att uppnå fossiloberoende.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden konstaterar att inget liknande arbete tidigare har gjorts av någon kommun i Sverige. Nämnden anser att rapporten är ett första steg men att ett omfattande arbete kvarstår för att få fram tillförlitlig data och föreslår därför att det organiseras ett arbete med berörda nämnder och bolag i syfte att ta fram underlag till grund för vidare riktlinjer och uppdrag.

Servicenämnden stödjer förslaget och framhåller vikten av att staden arbetar långsiktigt med dessa frågor. Vad gäller stadens upphandlingar behöver området fossilbränsleberoende varuproduktion utredas närmare. I övrigt framhåller nämnden att det är angeläget att finansieringen av föreslagna åtgärder kan säkerställas.

Socialnämnden anser att rapporten tillför kunskaper som utgör en bra grund för fortsatt arbete för att staden ska bli en fossilbränsleberoende organisation.

Stadsbyggnadsnämnden anser att rapporten är en bra utgångspunkt för det vidare arbetet, men framhåller att den behöver få tydliga uppdrag i budgetarbetet framöver för att målet ska nås. Nämnden anser också att det i det fortsatta arbetet mot en fossilbränsleberoende organisation finns behov av bättre LCA-analyser (livscykelanalyser), kostnadsbedömningar, klimatkompensation och kunskapsutbyte mellan olika kommuner.

Trafik- och renhållningsnämnden är generellt positiv till utredningen men framför synpunkter vad gäller en del av de åtgärder som föreslås. Nämnden anser att det saknas konsekvensanalyser av de föreslagna åtgärderna och att det krävs tydliga uppdrag kring vilka utredningar som ska göras och av vem. Nämnden ser stor potential till att stegvis skärpa kraven för arbetsmaskiner.

Utbildningsnämnden anser att förslaget till fossilbränsleoberoende organisation är viktigt och att förslagen till åtgärder bör genomsyra de styrdokument som tas fram.

Äldrenämnden framhåller att rapporten bör användas som underlag för stadens fortsatta arbete med energiomställningen. Nämnden anser att stadens organisation bör ges tydliga uppdrag att arbeta i riktning mot de åtgärder som presenteras i rapporten, bland annat i samband med upphandlingar och integrerat med stadens ILS-arbete. Nämnden anser även att det bör skapas ekonomiska incitament som uppmuntrar till att fasa ut fossilbränslen.

Bromma stadsdelsnämnd anser att rapporten ger en övergripande bild av stadens verksamhetens klimatpåverkan och att den med fördel kan utgöra underlag för stadens fortsatta arbete med omställning till en fossilbränslefri stad.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd är positiv till de förslag på åtgärder staden kan vidta för att kunna bli oberoende av fossila bränslen, men anser att uttrycken ”kan” och ”skulle kunna” är alltför oprecisa och borde ersättas med ”ska”.

Farsta stadsdelsnämnd anser att rapporten ger god kunskap om hur energianvändningen ser ut i dagsläget och att den utgör ett underlag för det fortsatta arbetet med energiomställningen i staden. Nämnden har inga invändningar mot föreslagna åtgärder.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd ställer sig i stort positiv till de föreslagna åtgärderna och anger att de redan idag arbetar med en övervägande del av dessa. I rapporten föreslås att staden vid upphandlingar kan efterfråga information om fossila bränslen använts. Förvaltningen anser att förslaget om att vid upphandlingar efterfråga information om huruvida fossila bränslen använts är bra och att det i förlängningen skulle kunna leda till krav på ”fossilbränsledeklaration” av varor och tjänster.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd har svårt att göra någon bedömning av framtida konsekvenser och kostnader förknippade med förslaget. Nämnden anser att de i rapporten föreslagna åtgärderna bör vara vägledande och ligga till grund för framtida planer, mål och budgetarbete och framhåller också att det är viktigt att en kommunikationsplan utarbetas.

Kungsholmens stadsdelsnämnd är positiv till de förslag på åtgärder staden kan vidta för att bli oberoende av fossila bränslen. Nämnden anser dock att åtgärdsförslagen ska formuleras som ”ska-krav” och vill betona att det inför implementeringen av förslagen till åtgärder är angeläget att genomföra en förankringsprocess och utbildning samt att resurserna för miljöarbetet förstärks inom berörda nämnder och bolag.

Norrmalms stadsdelsnämnd är positiv till de förslag på åtgärder staden kan vidta för att bli oberoende av fossila bränslen. Nämnden anser dock att åtgärdsförslagen ska formuleras som ”ska-krav” och vill betona att det inför implementeringen av förslagen till åtgärder är angeläget att genomföra en förankringsprocess och utbildning samt att resurserna för miljöarbetet förstärks inom berörda nämnder och bolag.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd har inget att invända mot den analys som genomförts eller till de åtgärdsförslag som ligger inom nämndens ansvarsområde. Nämnden anser att utredningen, med vissa mindre justeringar och kompletteringar, kan fungera som ett användbart kunskapsunderlag i det fortsatta arbetet med energiomställning och mot ett fossilbränslefritt Stockholm 2050, men instämmer med stadsledningskontoret att det då behöver kompletteras med en djupare analys, förankring och utbildning.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd ser positivt på denna typ av analyser som ger ökad kunskap om verksamheternas miljöpåverkan och poängterar behovet av stöd för att kunna agera så att målen om en fossilbränsleoberoende organisation kan nås.

Skärholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till den utredning och rapport som tagits fram, och menar att den utgör ett gott underlag för fortsatt arbete för en fossilbränslefri organisation 2030. Nämnden vill dock framhålla behovet av laddningsstationer och att tillgången till gas i ytterstaden måste prioriteras på samma sätt som i innerstaden.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att det är bra att det har tagits fram ett underlag för vilka åtgärder som behövs för att bli en fossiloberoende organisation. Nämnden instämmer i rapportens slutsats att det kommer att behövas en omfattande förankringsprocess och utbildning av berörda personalgrupper inför implementeringen av de föreslagna åtgärderna.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att föreliggande analys är värdefull som utgångspunkt i arbetet med att göra staden till en fossilbränsleoberoende organisation till år 2030. För att staden ska kunna nå målsättningen krävs dock enligt nämnden en djupare analys av föreslagna åtgärder och en förankringsprocess i stadens organisation.

Östermalms stadsdelsnämnd är positiv till de förslag på åtgärder staden kan vidta för att kunna bli oberoende av fossila bränslen. Nämnden anser dock att åtgärdsförslagen ska formuleras som ”ska-krav” och vill betona att det inför implementeringen av förslagen till åtgärder är angeläget att genomföra en förankringsprocess och utbildning samt att resurserna för miljöarbetet förstärks inom berörda nämnder och bolag.

Stockholms Stadshus AB anser att ambitionen att vara fossilbränsleoberoende år 2030 är hög, men fullt möjlig att uppnå, och framhåller att det fortsatta arbetet därför bör ske i framtida revidering av Stockholms miljöprogram och inte genom införandet av nya styrdokument. Koncernens största klimatpåverkan kommer från fjärrvärmeanvändningen, varmed Fortum Värmes utfasning av de fossila bränslen som de använder är avgörande. En farhåga för att en fossilbränsleoberoende organisation inte ska uppnås till år 2030 är svårigheter vid kravställande i upphandlingar.

Mina synpunkter

Stockholms mål är att vara en fossilbränslefri stad senast år 2050. Staden har nyligen tagit fram en färdplan för detta mål som visar att det är en målsättning som är möjlig att nå, men att det kommer att krävas mycket målmedvetet arbete för att nå dit. Stadens målsättning, att stadens organisation ska bli fossiloberoende senast år 2030, är därmed högt satt men är samtidigt något som kan fungera som inspiration till näringsliv och andra aktörer. Som utredningen konstaterar så är målet möjligt att nå och åtgärderna kommer bara att leda till vissa kostnadsökningar, vilket naturligtvis är två mycket viktiga och positiva slutsatser som bör kunna tjäna som exempel för andra.

Det är glädjande att samtliga remissinstanser framhåller målsättningen som positiv och att de välkomnar den utredning som har tagits fram.

Remissinstanserna föreslår att arbetet för att åstadkomma en fossiloberoende organisation 2030 lämpligast sker inom ramen för stadens miljöprogram, följs upp genom stadens ledningssystem ILS och att de åtgärder som är relevanta för deras verksamheter arbetas in i deras respektive miljöhandlingsplaner.

Jag instämmer i detta och konstaterar att det redan finns flera styrdokument – såsom stadens miljöprogram, Färdplan 2050, miljöbilsstrategi, riktlinjer för förnybar energiproduktion i stadens fastigheter etcetera. – som på ett mer detaljerat sätt anger hur stadens nämnder och bolag ska arbeta för att minska sina utsläpp av växthusgaser och övergå till fossilfria alternativ i närtid. Det är sålunda inte motiverat att ta fram ett särskilt styrdokument eller nya handlingsplaner för detta mål. Istället anser jag att målsättningen om en

fossilbränsleoberoende organisation får inarbetas i stadens nya miljöprogram som ska gälla från och med år 2016. Det ger också kommunstyrelsen och berörda nämnder och bolag möjlighet att konkretisera vad målet innebär i termer av mer tydliga och uppföljningsbara delmål, åtgärder och ansvarsfördelningar inom staden. Likaså är det naturligt att nämnderna och bolagens respektive miljöhandlingsplaner får konkretisera deras verksamhetsspecifika arbete även i detta hänseende.

Det är uppenbart att stadens upphandlingar kommer att vara ett nyckelinstrument i arbetet mot att nå detta mål. Det är därför värt att poängtera att stadens nyligen antagna upphandlingspolicy tydligt slår fast att miljökrav ska ställas vid alla relevanta upphandlingar. Eftersom miljöprogrammet i detta hänseende anges som styrdokument talar även detta för en lösning där målet inarbetas i stadens miljöprogram. I föreliggande utredning delas utsläppen upp mellan direkt och indirekt energianvändning, där det förra inbegriper konsumtion av drivmedel och energi till värme och el medan det senare avser konsumtion av varor och tjänster. Det senare är ett område som faller utanför gränsdragningen för stadens Färdplan 2050, varmed systemgränsen sålunda för målsättningen kring stadens organisation utvidgas till att även innefatta fossilbränsleanvändningen vid produktion av upphandlade varor och tjänster som sker utanför stadens geografiska gräns.

Frågan är intressant men likväl komplicerad, vilket på ett tydligt sätt illustreras av de osäkerheter kring beräkningsmetoder och uppföljningsinstrument som framkommer i utredningen. Den stora utmaningen är att det ännu inte finns någon annan kommun, myndighet eller organisation som lyckats ta fram en träffsäker och tillförlitlig modell för hur utsläppen från konsumtion av varor och tjänster kan mätas, vilket gör att staden genom denna utredning ånyo bryter ny mark.

Det är uppenbart att denna angelägna fråga behöver analyseras djupare för att kunna tillskapa effektiva och tillförlitliga modeller att beräkna och åtgärda utsläppen från upphandlade varor och tjänster. Flera av remissinstanserna, och i synnerhet miljö- och hälsoskyddsnämnden, lämnar härvidlag ett flertal kloka förslag och synpunkter inför detta arbete. Det är därför naturligt att kommunstyrelsen prioriterar detta arbete i samråd med berörda nämnder och bolag i enlighet med de synpunkter som har framkommit i remissvaren inom ramen för den konkretisering av målsättningen som ska ske inför revideringen av stadens miljöprogram.

I utredningen ställs en konkret fråga i delkapitlet om fordonsbränslen hur staden ska hantera etanolen som bränsle. För egen del framstår det som mest naturligt att staden ansluter sig till de nationella definitioner som följer av

fossiloberoende fordonsflotta 2030, eftersom de nationella spelreglerna på området är av avgörande betydelse för stadens möjligheter att nå såväl detta mål som andra.

Utredningen utgör ett värdefullt första kunskapsunderlag inför stadens fortsatta arbete med att nå målsättningen om en fossiloberoende organisation år 2030 och markerar att Stockholm tar ännu ett steg i tåten för omställningen till en långsiktigt hållbar stad.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Fossilbränsleberoende organisation 2030

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet Daniel Helldén (MP) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att en central funktion inrättas under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm
2. Att arbetet med att fasa ut den fossila energin vid direkt energianvändning i staden påskyndas.
3. Att beräkningsmetoder för indirekt energianvändning utvecklas för att varor och tjänster med så liten klimatpåverkan som möjligt ska kunna upphandlas.
4. Att underlag tas fram från förvaltningar och bolag om de varor och tjänster som används för att en bedömning av vilka av dessa som kan ha störst klimatpåverkan och därför bör åtgärdas först.
5. Att i övrigt anföra följande

Ärendet visar tydligt att mycket återstår att göra för att uppnå en fossilbränsleberoende organisationen i staden. Vad gäller arbetet med direkt energianvändning är kunskapen relativt god och här är det viktigaste att man t.ex. snabbar på processerna för att fasa ut de fossila bränslen som används i fjärrvärme- och gasnätet, att fordon som används inom tjänsten eller transportfordon drivs på el eller förnybara bränslen, och att resor som minskar eller styrs om till fossilbränsleberoende färdmedel. Här kan vi redan idag arbeta för att ställa om baserat på befintlig kunskap. Det är även mycket viktigt att krav ställs på att inhyrda tjänster, hyrda lokaler, byggarbeten eller transporter, är fossilbränsle fria, i den mån det är möjligt.

Vad gäller arbetet med den indirekta energianvändningen, t.ex. inköp av varor och tjänster, är kunskapen bristfällig. Det är av största vikt att beräkningsmetoder tas fram för hur fossiloberoende varor och tjänster påverkar stadens verksamhet och hur staden

kan ställa om till varor och tjänster som produceras utan fossil energi. Detta arbete måste påbörjas skyndsamt.

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av klimatgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras i stort sett utan fossil energi. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossilberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom stadens rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme först då blir fossilberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, och endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel. Förutsättningar för fossilberoende bränslen är en viktig del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver. Stockholms stad ska eftersträva att bli självförsörjande på biogas. En elbilspool, till exempel med Paris Autolib' som förebild, bör införas i staden.

Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumention. Det är fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i staden fastigheter genom energieffektiviseringar och byte av belysning då många av stadens fastigheter idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el.

För delar av stadens verksamhet såsom skolor och äldreomsorg är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleberoende organisation och minskad klimatpåverkan. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött, i synnerhet rött kött (nöt, får och gris), är mycket viktigt. Det är även betydelsefullt att minska svinnet av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rötning till biogas. Staden bör därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procents insamling av stadens eget matavfall.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden Karin Wanngård, Roger Mogert och Emilia Bjuggren (alla S) enligt följande.

Uppgiften att göra Stockholmskommuns egen organisation fossilberoende till 2030 är ett viktigt steg för att göra Stockholm till en fossilbränslefri stad. Utredningen, som presenteras här, om förutsättningarna för att stadens egen organisation ska vara fossilbränsleberoende 2030, visar att uppgiften är omfattande. Denna nödvändiga omställning kommer att kräva genomgripande politiska och organisatoriska beslut, en

ökad investeringsnivå och ökat pådrivande samarbete med andra aktörer så som SL/landstinget, Fortum, olika nyckelbranscher, och inte minst staten. Nuvarande regering har visat en anmärkningsvärt låg handlingskraft i omställningsarbetet.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Rapporten ”Fossilbränsleoberoende organisation 2030”, bilaga 2 till utlåtandet, godkänns.
2. Kommunstyrelsen får i uppdrag att i samband med nästkommande revidering inarbeta målsättningen ”Fossilbränsleoberoende organisation 2030” i stadens miljöprogram enligt detta utlåtande.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del, under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan, följande.

Stadsledningskontoret ska i samråd med berörda nämnder och bolag vidare utreda och analysera de frågeställningar som lyfts i ”Fossilbränsleoberoende organisation 2030”, bilaga 2 till utlåtandet, inför nästkommande revidering av stadens miljöprogram enligt detta utlåtande.

Stockholm den 4 juni 2014

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Per Ankersjö

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Stefan Nilsson och Daniel Helldén (båda MP) med hänvisning till reservationen av (MP) i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av Roger Mogert, Emilia Bjuggren och Jan Valeskog (alla S) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (S) i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av Ann-Margarethe Livh (V) enligt följande.

Vi noterar med tillfredsställelse att omställningen till en fossilbränsleoberoende organisation bara leder till marginellt ökade kostnader för staden och hoppas få möjlighet att med förslaget som grund börja genomföra de olika förslagen redan i höst.

Stockholm ska bli en hållbar stad som tillgodoser invånarnas behov. De stora klimatbovarna är mat, transporter och boende. För att minska klimatpåverkan och anpassa staden till nya förhållanden ska vi arbeta samordnat inom alla sektorer. Det kräver ett tydligt samhällsinflytande. Klimatarbetet ökar takten och ska ledas av ett klimatkansli inom stadsledningskontoret.

I Vänsterpartiets förslag till budget finns en rad viktiga förslag för att skapa en hållbar stad.

Remissammanställning

Ärendet

I kommunfullmäktiges budget för år 2013 anges att:

”Kommunfullmäktige har antagit målsättningen att vara en fossilbränslefri stad år 2050. Kommunstyrelsen ska utreda förutsättningarna, möjligheterna och kostnaderna för stadens egen organisation att vara fossilbränsleoberoende 2030. Utredningen ska omfatta stadens egen organisation och de varor och tjänster som staden upphandlar inom den geografiska staden.”

Utredningen är framtagen av stadsledningskontoret och ska utgöra ett kunskapsunderlag inför stadens fortsatta arbete. Miljöförvaltningen, med Ångpanneföreningen (ÅF) som konsult, har bistått stadsledningskontoret i uppdraget. I rapporten görs en schablonmässig analys av hur stor klimatpåverkan stadens verksamheter ger upphov till. Verksamheter och varugrupper som bedömts ha störst påverkan på klimatet har identifierats och förslag på åtgärder som på sikt skulle kunna minska denna påverkan ges. Fasta kostnader som löner, sociala avgifter och liknade ingår ej i rapportens analys.

Uppdraget innefattar att utreda hur stadens hela organisation, inklusive inköp av varor och tjänster, kan bli fossilbränsleoberoende fram till år 2030. Stadens nuvarande beräkningsmodell avseende utsläpp av växthusgaser innefattar alla utsläpp från användning av energi inom stadens geografiska gräns. Utsläppen beräknas utifrån ett konsumtionsperspektiv, det vill säga alla utsläpp från produktion, transport samt användning av energi. Energianvändningen i staden omfattar uppvärmning, el, gas samt energi till transporter.

I detta uppdrag utvidgas alltså systemgränsen till att även innefatta fossilbränsleanvändningen vid produktion av varor samt tjänster som sker utanför stadens geografiska gräns och som upphandlas av stadens organisation. Hur stor mängd av energin som används vid varuproduktion, transporter och utförande av entreprenader som har fossilt ursprung går inte att få fram med dagens sätt att ange data. För att få fram data på den detaljnivån behöver LCA-beräkningar göras för varje enskild vara eller tjänst, något som inte har varit möjligt att genomföra inom ramen för uppdraget.

Vid analys av klimatpåverkan som stadens verksamheter genererar kan tre olika grupper identifieras:

1. Varor i form av energi: fjärrvärme, el, gas, bensin, diesel med mera.
2. Varor i form av föremål: byggnader, fordon, livsmedel, möbler med mera.
3. Tjänster som upphandlas av staden: entreprenader för städning, byggnation, privat äldreomsorg med mera.

Analyserna i rapporten visar att staden redan i dagsläget är på god väg att fasa ut det fossila bränslet och att en omställning till en fossilbränsleoberoende organisation leder till marginellt ökade kostnader. Dock måste vissa investeringar göras för ombyggnader av värmeanläggningar. Flertalet åtgärder kan vidtas för att minska klimatpåverkan och fasa ut det fossila bränslet.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 9 december 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att denna rapport bör utgöra ett underlag inför stadens fortsatta arbete med energiomställning och mot ett fossilbränslefritt Stockholm 2050. Fortsatt arbete bör ske i framtida revidering av Stockholms miljöprogram.

I rapporten ges en panoramabild över stadens verksamheter och klimatpåverkan. För att få en fördjupad bild avseende specifika delar kan fördjupningar göras för specifika nämnder och styrelser.

Stadsledningskontoret föreslår med hänvisning till det ovan anförda att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att godkänna förslaget med vad som sägs i detta tjänsteutlåtande.

Beredning

Ärendet har tagits fram av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, stadsdelsnämnderna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hägersten-Liljeholmen, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Norrmalm, Rinkeby-Kista,

Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta, Södermalm och Östermalm, samt Stockholms Stadshus AB.

Av dessa har överförmyndarnämnden inte inkommit med något svar.

Stockholms Stadshus AB har vidare underremitterat ärendet till samtliga dotterbolag, varav elva av dessa har inkommit med synpunkter till Stockholms Stadshus AB.

Innehållsförteckning

Sid

Facknämnder

Arbetsmarknadsnämnden
Exploateringsnämnden
Fastighetsnämnden
Idrottsnämnden
Kulturnämnden
Kyrkogårdsnämnden
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
Servicenämnden
Socialnämnden
Stadsbyggnadsnämnden
Trafik- och renhållningsnämnden
Utbildningsnämnden
Äldrenämnden

Stadsdelsnämnder

Bromma stadsdelsnämnd
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd
Farsta stadsdelsnämnd
Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd
Kungsholmens stadsdelsnämnd
Norrmalms stadsdelsnämnd
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd
Skarpnäcks stadsdelsnämnd
Skärholmens stadsdelsnämnd
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd
Södermalms stadsdelsnämnd
Östermalms stadsdelsnämnd

Bolag

Stockholms Stadshus AB

Facknämnder

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 1 april 2014 att hänvisa till arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Karin Rågsjö (V), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Åsa Lindhagen m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 20 mars 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningens uppfattning är att vad som redovisas i rapporten är ett bra underlag inför stadens fortsatta arbete med energiomställning och för att nå målet om ett fossilbränslefritt Stockholm 2050.

I rapporten föreslås att alla nämnder och bolag ska ta fram ett eget handlingsprogram för nå målet om att staden ska ha en fossilbränsleoberoende organisation år 2030. I enlighet med de förslag som presenteras i rapporten ska handlingsprogrammet för arbetsmarknadsnämndens verksamhetsområde omfattas av följande;

- Krav ställs på att hyrda lokaler ska ha fossilbränsleoberoende uppvärmning och elförsörjning.
- Strategin för miljöfordon och förnybara drivmedel, för ett fossilbränslefritt Stockholm ska följas och vid förnyelse av fordon ska byte ske till fossilbränsleoberoende alternativ, där så är möjligt.
- Alla verksamhetsenheter ska ge förutsättningar för att sortera allt biologiskt avfall för insamling till biogasproduktionen.
- Vid upphandling ska information om fossila bränslen använts vid produktion av varan efterfrågas.
- Video- och webbkonferenser används där det är ett fullvärdigt alternativ. Vid tjänsteresor ska i första hand tåg väljas och vid flygresor direktflyg, eftersom utsläppen är extra stora vid start och landning.
- Vid leveranser ska transportererna samordnas och vid upphandlingar ska krav ställas på att transportererna är miljövänliga.

Förvaltningen är positiv till förslagen och ser dessa som möjliga att genomföra. Det är dock angeläget att rapportens förslag inarbetas i stadens miljöprogram och budget som är det huvudsakliga styrdokumentet för nämnder och bolag. Förvaltningen anser vidare att de merkostnader som förslagen kan innebära bör följas upp. Målet om en fossilbränsleoberoende organisation kan i annat fall riskeras på grund av kostnadsskäl.

Förvaltningen föreslår att nämnden som yttrande till kommunstyrelsen hänvisar till vad som sägs i detta tjänsteutlåtande.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 13 mars 2014 att godkänna exploateringskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Ann-Margarethe Livh (V) anmäler att Vänsterpartiet inte deltar i beslutet.

Reservation anfördes av Åke Askensten m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 12 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

I rapporten konstateras att tjänster som staden upphandlar innefattar många olika områden, till exempel byggentreprenader, drift av skolkök och telefontjänster. I rapporten dras slutsatsen att av de tjänster som staden handlar upp så är klimatpåverkan från byggentreprenader överlägset störst. Exploateringskontoret har omfattande entreprenadverksamhet i samband med genomförande av stadens exploateringsprojekt.

Utredningens förslag innehåller flera bra förslag till åtgärder. Det som exploateringskontoret är angelägen om att lyfta fram är att åtgärderna bör vara kostnadseffektiva. Kontoret saknar analys av genomförbarhet och konsekvenser av de olika alternativen. Åtgärderna framförs som konstaterande utan att ta ställning till på vilket sätt som de kan fungera för stadens olika verksamheter.

Det avsnitt som mest berör exploateringskontoret är kapitlet ”Tjänster som staden upphandlar”. Kontoret har gjort följande reflektioner: till de olika åtgärds punkterna i detta kapitel som rör byggentreprenader (fetmarkerad kursiv text):

Föreslagen åtgärd: Mätning och inrapportering av mängden byggmaterial som används under byggprocessen. Åtgärden höjer troligen medvetandet och kan då leda till effektivare materialanvändning, minskat svinn av byggmaterial på grund av skador och stölder och därmed lägre kostnader

Val av byggnadsmaterial med låg klimatpåverkan där så är möjligt

För att på ett effektivt sätt arbeta med materialval, LCA-bedömningar och rapportering av mängd byggmaterial behövs det bra verktyg. Det pågår arbete i bla Norra Djurgårdsstaden med att implementera verktyg för materialval vid anläggningsbyggande. Även utveckling av verktyg för att göra LCA-beräkningar pågår. Kontoret ser att det finns en hel del utvecklingsarbete för att få till de verktyg som behövs för detta åtagande. Staden behöver ha en plan för hur denna utveckling ska ske och var huvudansvaret för detta ligger i stadens organisation.

Föreslagen åtgärd: Att Trafikverkets modell för klimatberäkningar vid byggande av trafikinfrastruktur används.

Trafikverket använder ett verktyg som är särskilt anpassat för att bedöma utsläpp av växthusgaser från byggande. Verktöget omfattar inte utsläpp från trafik eller från underhåll. Verktöget är enligt exploateringskontoret en grovskalig modell för väg och järnvägsprojekt som passar bra för att analysera större infrastrukturprojekt. I viss mån kan modellen användas för att jämföra olika utformningar – som t.ex. bergtunnel med betongtunnel. Innan staden tar beslut om att använda detta verktyg behövs en analys av vilka projekt och objekt i staden som verktöget skulle kunna användas på. Det kan också vara så att det behövs en utveckling av verktöget för att det ska kunna tillämpas på mindre anläggningsprojekt.

Föreslagen åtgärd: Att lågtempererad alternativt kall asfalt används där så är möjligt.

Är möjligt att göra genom rutiner där lämplighet bedöms i det aktuella projektet.

Föreslagen åtgärd: Att varuleveranser sker till logistikcentra vid större byggprojekt

För att staden ska kunna ta detta vidare till andra projekt i staden behövs en tydlig plan med en övergripande analys av vilka projekt som skulle kunna få nytta av detta, hur samordning mellan olika projekt skulle kunna ske, utrymme och plats för att lokalisera en logistikcentral etc. Exploateringskontoret har startat upp ett bygglogistikcenter i Norra Djurgårdsstaden som kommer att ge kunskap och erfarenheter till andra projekt.

Föreslagen åtgärd: Att energieffektiva byggbodas med maxgräns för energianvändningen används

Är möjligt att göra genom rutiner där lämplighet bedöms i det aktuella projektet. Exploateringskontoret ser gärna att denna fråga tas med i revideringen av de generella kraven för entreprenadens genomförande. Det blir tydligare för entreprenörerna om alla krav kan återfinnas i de generella kraven.

Föreslagen åtgärd: Att miljöbränslen används till arbetsmaskiner

Är möjligt i de flesta fall. Undantag måste dock kunna ges för vissa typer av specialmaskiner som inte klarar miljöbränslen.

Föreslagen åtgärd: Att elen som används på byggarbetsplatsen uppfyller kraven för miljömärkning

Borde vara möjligt att göra genom rutiner där lämplighet bedöms i det aktuella projektet.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 mars 2014 att godkänna fastighetskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Jakob Dalunde m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Sebastian Wiklund (V), *bilaga 1*.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 22 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Kontoret välkomnar en färdplan mot en fossilbränsleoberoende organisation 2030. Rapporten anser kontoret vara ett bra första steg på ett mer omfattande arbete med djupare analyser i samverkan med fler av stadens förvaltningar och bolag.

Kontoret anser att energieffektivisering behöver lyftas fram och fokuseras på ytterligare då den energi med absolut minst miljöpåverkan är den som aldrig används. Dessutom är många av stadens byggnader i behov av renovering och energibesparande åtgärder blir ofta lönsammast i samband med renoveringsåtgärder.

Kontoret välkomnar det förslag som tas upp i rapporten kring ett beslut om när oljepannor ska vara helt avvecklade. Några av kontorets byggnader använder fortfarande fossila bränslen som sekundär energikälla, det vill säga för spetsvärme när den primära energikällan inte räcker till.

Stadsgemensamma råd och riktlinjer för hållbar upphandling av varor och tjänster anser kontoret också vara värdefullt.

Stadsgemensamma råd och riktlinjer för styrning och uppföljning av byggtreprenader anser kontoret också vara värdefullt. Exempelvis för att mängda materialanvändning i byggprocessen.

Råd och riktlinjer skulle även hjälpa kontoret i arbetet med att välja byggnadsmaterial med låg klimatpåverkan. Idag väljer kontoret byggnadsmaterial utifrån ett kemikalieperspektiv men inte utifrån ett klimatperspektiv.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 mars 2014 att hänvisa

till idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
Reservation anfördes av Åsa Lindhagen (MP), *bilaga 1*.

Mehdi Oguzsoy (V) lämnar ärendet utan eget ställningstagande.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 mars 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Schablonmässig analys av klimatpåverkan

Rapporten är en bra ansats till att beräkna verksamheternas klimatpåverkan, men visar på svårigheterna med att beräkna fossilberoendet. Rapporten uppfattas inte som färdig och ytterligare arbete återstår för att hitta en metodik och beräkningsmodell. De statliga myndigheternas beräkningsmodeller tycks inte heller vara färdigutvecklade eller anpassade för en kommunal nivå.

Det saknas underlag i kommunen för att beräkna fossilberoendet. Materialvolym och livscykelanalyser, LCA, finns inte tillgängliga och bokföringen ger en ytlig information med undantag för köpt energi. Kontoplanen har dessutom förenklats till färre konton, och varor och tjänster som är centrala för miljöpåverkan är svåra att identifiera. Ekonomisystemet skulle kunna utvecklas till att bokföra byggmaterial i kilo, energi i kilowattimmar, ton avfall och kubikmeter vatten.

Rapportens resultatredovisningar med typexempel för budgetåret 2012, i form av cirkeldiagram och omräkning till klimatpåverkan, ger dock en bra första bild av respektive förvaltnings nuläge. Varje förvaltning borde få denna insikt för sitt miljöarbete.

Idrottsförvaltningen kan troligen i vissa delar jämföras med Stockholmshem, för vilken kostnadsposterna byggindustri, fastighetsförvaltning och andra serviceföretag är mest klimatpåverkande exklusive el, fjärrvärme och vatten. Av Stockholmshems kostnader, exklusive löner och avgifter, översatta till SNI-enheter (Svensk Näringsgrensindelning, en EU-standard) härleds 80 procent till byggindustri och fastighetsförvaltning, men är då inte bokförda så att det går att dra slutsatser vad gäller fördelningen på material, arbete, konsultkostnader, transporter med mera.

Förslag på åtgärder

Nedan lämnas synpunkter på föreslagna åtgärder och hur idrottsförvaltningen för närvarande svarar upp mot dessa. En sammanställning av åtgärderna, utdrag ur rapporten "Fossilbränsleoberoende organisation 2030" finns i *bilaga 2 (här ej tryckt)*.

Flertalet av förslagen finns redan direkt eller indirekt i Stockholms miljöprogram 2012-2015 eller i andra eller tidigare styrdokument. En analys bör göras för att identifiera hindren för att genomföra åtgärderna, särskilt för områdena transporter, förvaltning och byggverksamhet. Idrottsnämndens miljöhandlingsplan och energiplan ligger väl i linje med de föreslagna åtgärderna och med Färdplan 2050.

Varor – Energi

Idrottsanläggningarna värms med fjärrvärme, all olja och gas har ersatts med fjärrvärme, bergvärme eller solenergi. Elektriciteten är miljömärkt och därmed

fossilfri. Utfasning av återstående fossil energi är avhängigt fjärrvärmens energisammansättning, vilken bestäms av leverantören.

Energi till stadens fordon

Idrottsförvaltningen byter, vid förnyelse av fordon, till fossilbränslefria alternativ där så är möjligt.

Varor – Livsmedel

Förvaltningen arbetar med avfallsfrågorna och dess logistik, bland annat vad gäller insamling av organiskt avfall. I svar på remissen "Handlingsplan för ökad insamling av matavfall i Stockholms stad för biologisk behandling" (IDN 2013-03-19) gör förvaltningen den bedömningen att det på ett 20-tal idrottsanläggningar, på sommarserveringar och vid evenemang finns underlag för insamling av organiskt avfall. I idrottsnämndens miljöhandlingsplan för 2012-2015 finns aktiviteter och åtgärder under delmålet "Avfallet från stadens verksamheter ska förebyggas och det som ändå uppstår ska nyttiggöras"

Förutsättningarna för insamling är bland annat bättre avfallsutrymmen, avtal med krav på entreprenörer och arrangörer samt motiverade medarbetare. Det är också viktigt med en gemensam strategi och handlingsplan för matavfall för Stockholm. Obligatoriet på in-samling av matavfall och en högre taxa, när man väljer att inte separera matavfall, ökar driftkostnaden. Iordningställandet av utrymmen för hantering av matavfall och nödvändig utrustning ger en högre hyreskostnad. Avtal med hyresgäster och entreprenörer måste ses över. Information behövs om vad, hur och varför sortering sker är viktigt för en lyckad insamling.

Byggentreprenader

Föreslagna punkter under byggentreprenader är eller kan vara en del av projektens miljöprogram och en del av förfrågningsunderlaget.

I rapporten föreslås att i byggprojekten begära in materialförteckningar och ta fram livscykelanalyser, LCA, för produkterna. Det sägs dock inget om hur uppgifterna ska hanteras vidare. Detta är i linje med förslaget till "Stockholm stads kemikalieplan 2014-2019". I den föreslås bland annat att i upphandlingar kräva en deklARATION av innehållet i byggvaror och att upprätta materialförteckningar. Det är egentligen ingen skillnad, ur miljöperspektiv, på energi och ämnen som ingår i byggvaran, och uppgifterna skulle kunna samordnas med kemikalieregistret.

Gemensamma miljökrav vid upphandling av entreprenader, där arbetsfordon eller maskiner ingår, är beslutade av kommunfullmäktige 2 april 2012, reviderat dokument. Kraven är framtagna gemensamt med Göteborg, Malmö och Stockholm samt Trafikverket. Idrottsförvaltningen använder dessa vid ramupphandlingar för underhållsentreprenader och driftentreprenader och tidigare vid upphandlingar av byggentreprenader. En uppföljning av hur dessa krav används är relevant här.

Persontransporter

Idrottsförvaltningen följer strategi för miljöfordon och förnybara drivmedel. De egna bilarna är idag uteslutande miljöbilar och målsättningen för 2014 är att 25 procent ska vara elbilar. Nästa steg är att förvaltningen utreder behovet och kostnaden för tjänstebilar och om det är möjligt att erbjuda tjänstebil i stället för egen bil i tjänsten.

Vid nyanskaffning av förvaltningens bilar är det ett skall-krav att alla bilar ska vara miljöklassade och kunna köras på förnybart bränsle. Förvaltningen köper de bilmärken som är upphandlade av staden och håller sig aktuell med marknaden, särskilt vad gäller specialfordon. Det är brist på miljöklassade specialfordon. Vid nyanskaffning av förvaltningens bilar och maskiner utvärderas el-drivna bilar och maskiner.

Videokonferenser är ett gammalt förslag men varför det inte har fått genomslag i idrottsförvaltningen är oklart. Idrottsnämndens resepolicy tar hänsyn till tjänsteresornas miljöpåverkan.

Varustransporter

Samordnade transporter och leveranser till logistikcentra uppfattas som tänkt för nybyggnation. Är logistiken för transportererna vid mindre byggtreprenader och underhållsarbeten marginella?

Vård och omsorg och Hyra av lokaler

I upphandlade verksamheter, idrottsverksamhet, eller för hyrda lokaler ställs inte krav på användningen av fossila bränslen.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 mars 2014 att överlämna kulturförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Mats Berglund (MP), *bilaga 1*.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 28 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen ställer sig bakom ovanstående förslag som syftar till att bygga en organisation som är oberoende av fossilbränsle 2030.

För kulturförvaltningen är åtgärder kopplade till miljö och klimat inom ovan nämnda varugrupper viktiga och relevanta.

Ett arbete pågår redan med att kartlägga energiförbrukningen i förvaltningens lokaler med stöd av miljöförvaltningens energicentrum för att i nästa steg leda till energibesparande åtgärder. Detta arbete måste dock ske i samarbete med fastighetsägarna, i många fall stadens bostadsbolag. Kulturförvaltningen strävar mot att teckna s.k. ”gröna avtal”, som också nämns i miljöförvaltningens rapport, för att förenkla detta samarbete.

För att ytterligare driva miljö- och klimataspekterna vid upphandling efterlyser kulturförvaltningen stöd/verktyg från staden så att alla medarbetare som kommer i kontakt med upphandling och inköp kan ställa miljökrav på ett enkelt sätt. Det ska vara lätt att göra rätt.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 4 februari 2014 att överlämna kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 14 januari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Kyrkogårdsförvaltningen har tagit del av rapporten där bl.a. användningen av stadsgas i stadens båda krematorium belyses.

Kyrkogårdsförvaltningen använder 400 MWh gas per år, främst i krematorierna där det är komplicerat att ersätta gasen med något annat bränsle. I rapporten nämns därför att det bör övervägas att kyrkogårdsförvaltningen garanteras tillgång till biogas för att uppnå fossiloberoende. Kyrkogårdsförvaltningen ser positivt på ett sådant förslag.

Förvaltningen har i övrigt inga synpunkter i ärendet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 mars 2014 att godkänna miljöförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Katarina Luhr m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Mikael Magnusson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Stellan F Hamrin (V), *bilaga 1*.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 mars 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningen konstaterar att rapporten *Fossilbränsleberoende organisation 2030* är ett första steg i arbetet mot målet att staden ska bli fossilbränsleberoende organisation till 2030. För att målet ska uppnås återstår dock ett omfattande arbete.

Arbete med direkt energianvändning

Inom staden har förvaltningar och bolag arbetat med omställning av energianvändning avseende direkt energi (värmeenergi i byggnader samt fordonsbränslen) under många år. För att uppnå målet om fossilbränsleberoende organisation återstår framför allt

arbete med att:

- Säkerställas att fjärrvärmerna är fossilbränsleoberoende till 2030;
- Avveckla oljeeldade värmepannor för spetsvärme, alternativt ersätta fossil olja till bibränsle;
- Avveckla användningen av stadsgas alternativt arbeta för att stadsgasen ersätts av biogas;
- Utarbeta kravspecifikationer för upphandling av fordon och fordonsbränslen;
- Utarbeta kravspecifikationer för varutransporter vid leveranser till stadens organisation;
- Utarbeta kravspecifikationer av persontransporter inom upphandlade tjänster.

Arbete med indirekt energi

Hittills har staden inte bedrivit något arbete avseende den indirekta energin (energi som används vid produktion och transporter av varor utanför Stockholms stads geografiska gräns).

I arbetet med att nå målet om fossilbränsleoberoende organisation behöver insatser göras för att:

- Kvantifiera mer i detalj hur stora utsläppen av växthusgaser är vid produktion och transporter av olika varor och tjänster;
- Identifiera alternativa varor och tjänster som produceras utan fossil energi;
- Utarbeta kravspecifikationer i upphandlingar;
- Utarbeta beräkningsmetoder för uppföljning av målet fossilbränsleoberoende varor och tjänster.

Vad miljöförvaltningen känner till har inget liknande arbete tidigare gjorts av någon kommun i Sverige, men att ett antal kommuner befinner sig i samma process som Stockholms stad. Vid framtagandet av rapporten *Fossilbränsleoberoende organisation 2030* har dessutom framkommit att det för närvarande saknas tillförlitliga data för de flesta varor som staden upphandlar. Utifrån detta menar miljöförvaltningen att det behöver organiseras ett arbete, enligt punkterna ovan, med berörda förvaltningar och bolag. I detta arbete kan miljöförvaltningen bistå med expertkompetens. Vartefter som underlag tagits fram i staden kan riktlinjer skrivas in i miljöprogram eller anges som budgetuppdrag.

Servicenämnden

Servicenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 mars 2014 att åberopa serviceförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Serviceförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 10 mars 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer förslaget till rapport om en fossilbränsleoberoende organisation 2030. Klimatfrågornas olika möjliga konsekvenser gör det nödvändigt att möta dessa utmaningar i ett längre tidsperspektiv. I rapporten redovisas viktiga utgångspunkter och förslag om stadens fortsatta insatser på området.

Förvaltningen konstaterar att flera åtgärdsområden i rapporten berörs av stadens upphandlingar. För persontransporter och el tillämpas de föreslagna åtgärderna för upphandling i stor utsträckning redan idag. Det är dock tveksamt om leverantörer i nuläget skulle klara att ge trovärdiga uppgifter om huruvida fossila bränslen använts vid produktionen av upphandlade varor. För att detta ska kunna bli möjligt i framtiden behöver frågan utredas närmare i samråd med andra myndigheter, branschorganisationer med flera intressenter.

En annan föreslagen åtgärd är att staden kan ställa krav på fossilbränsleoberoende energi vid hyra av lokaler. Detta kan lämpligen göras på samma sätt som för den el som staden upphandlar genom serviceförvaltningen.

I rapporten anges att genomförandet av vissa åtgärder kan medföra ökade kostnader för enskilda förvaltningar eller bolag inom staden. Det kommer att vara viktigt att finansiering av åtgärderna kan klargöras och säkerställas så att nämnderna får realistiska förutsättningar för genomförandet

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 mars 2014 att hänvisa till socialförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Stefan Nilsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 mars 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Ett förslag till färdplan för ett fossilbränslefritt Stockholm 2050 har tidigare tagits fram. Förslaget visade att målet är möjligt att uppnå men att osäkerheten är stor om hur målet faktiskt ska kunna nås. I förslaget till färdplan framgår tydligt att stadens rådighet är begränsad och att staden i stor utsträckning är en av flera aktörer som behöver samverka för att uppnå målet.

Förutsättningarna för stadens egen organisation att bli fossilbränsleoberoende är betydligt bättre än för staden som helhet. Föreliggande rapport klarlägger hur stadens egen organisation ska kunna bli fossilbränsleoberoende till år 2030.

I rapporten redovisas en i huvudsak schablonmässig analys av den klimatpåverkan som stadens verksamheter alstrar. För att målet ska nås att bli fossilbränsleoberoende till 2030 krävs dock ett strukturerat arbete och att åtgärder utifrån rapportens förslag vidtas inom samtliga förvaltningar och bolag.

Förvaltningen anser att rapporten tillför ökade kunskaper som är en bra grund för fortsatt arbete för att staden ska bli en fossilbränsleoberoende organisation. För att stadens nämnder och bolag ska kunna medverka i arbetet för att nå detta mål måste det finnas reella förutsättningar för denna medverkan. Det krävs en satsning på att öka kunskapsnivån i stadens förvaltningar och bolag om hur man ska arbeta för att minska sin klimatpåverkan i vardagen.

Därutöver behövs en fortsatt styrning från stadens ledning. Arbetet har fungerat bra som hittills har bedrivits på så sätt att stadens miljöprogram är det styrdokument nämnden utgår ifrån, klarlägger sin egen miljöpåverkan och formulerar åtgärder i en miljöhandlingsplan för nämndens ansvarsområde. Miljöprogrammet är också en del av stadens integrerade ledningssystem ILS.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 6 mars 2014 att överlämna stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Maria Hannäs (V) anmäler att Vänsterpartiet inte deltar i beslutet.

Särskilt uttalande gjordes av Daniel Helldén m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 10 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Rapporten skapar en bra överblick hur stadens olika förvaltningar och bolag kan bli fossilbränsleoberoende. Många omställningsåtgärder har redan genomförts. För att lyckas med uppdraget behöver dock alla stadens bolag och förvaltningar få tydliga uppdrag i budgetarbetet framöver. Stadsbyggnadskontoret anser att Miljöhandlingsplanerna är ett bra sätt att förankra och följa upp dessa frågor.

Det finns en rad aspekter som skulle kunna utvecklas i det fortsatta arbetet mot en fossilbränsleoberoende organisation:

- Förbättra livscykelanalyser för varor och tjänster.
- Peka ut områden där Stockholms stad inte kan bli fossilbränsleoberoende pga. andra aktörers beslut eller system (t.ex. flygresor, färdtjänst) men där staden kan klimatkompensera i stället.
- Ta fram strukturerade kostnadsbedömningar för att undvika suboptimeringar och onödigt dyra lösningar vid fel tidpunkt.
- Avfallshanteringen och arbetet kring hur detta område kan utvecklas saknas i rapporten.
- Samverka och lära sig av andra kommuners erfarenheter med en omställning till en fossilbränsleoberoende organisation – främst kommuner som vill nå målet redan år 2020.

Trafik- och renhållningsnämnden

Trafik- och renhållningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 mars 2014 att överlämna trafikkontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Daniel Helldén m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Tobias Johansson (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Malte Sigemalm m.fl. (S), *bilaga 1*.

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 4 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret är i grunden positivt till utredningen och anser att den utgör en god grund att arbeta vidare från i arbetet med att nå en fossilbränsleoberoende organisation 2030. Kontoret vill dock lämna vissa synpunkter inför det fortsatta arbetet.

Övergripande

Kontoret anser att utredningen utgör ett bra kunskapsunderlag men att mycket arbete återstår innan konkreta åtgärder kan vidtas. Utredningen är gjord på en översiktlig nivå och det saknas konsekvensanalyser exempelvis vad gäller kostnader för de föreslagna åtgärderna. Flera av åtgärderna kan komma att medföra ökade kostnader för staden och måste därför utredas mer i detalj. Det är viktigt med tydliga uppdrag kring vilka utredningar som ska genomföras, deras omfattning samt vem som ska genomföra dem.

Energi till byggnader och verksamheter

Kontoret är tveksamt till förslaget att samtliga berörda förvaltningar och bolag ska ta fram separata handlingsprogram för konverteringen från fossila bränslen. Kontoret anser att detta hellre bör integreras i de miljöhandlingsplaner som varje förvaltning redan idag är ålagda att ta fram.

Tjänster som staden upphandlar

Idag tillämpar kontoret de gemensamma miljökrav vid upphandling av arbetsfordon som Stockholms stad tagit fram i samarbete med Göteborg, Malmö och Trafikverket. Kraven utgör grundkrav och hindrar inte beställare från att lägga till ytterligare krav. De nuvarande kraven beslutades i april 2012. Arbetet med att utvärdera de nya kraven och effekterna av dessa har nyligen påbörjats. I det arbetet ingår bland annat att undersöka förutsättningarna för att även ta med klimatkrav vilket i så fall skulle ligga väl i linje med intentionen i den nu föreliggande utredningen. Det är dock alltid önskvärt att det finns underlag, beräkningar och konsekvensanalyser som kan utgöra underlag inför revidering av kraven. Det bör också finnas möjlighet för branscher att vara med i processen eftersom kraven får störst genomslag om de är väl kända och förankrade och det finns en mottagare som kan svara upp mot dem.

Kontoret ser stor potential i att se över kraven för arbetsmaskiner. Tillsammans med samarbetspartners och branschen ska kontoret arbeta fram en strategi för hur kraven stegvis kan utvecklas för att nå målet fossilbränslefritt 2030. Genom att skärpa kraven stegvis och i dialog med berörda branscher undviks eventuella negativa konsekvenser, ändring av kraven kan ha stor ekonomisk påverkan eftersom entreprenörers investeringsbehov omedelbart slår igenom i kostnaderna för entreprenader. En annan risk vid en för snabb förändringstakt är att mindre utförare i praktiken utestängs.

Utredningen pekar ut minskad energiåtgång vid tillverkning och användning av asfalt som viktigt ur klimat- och resurssynpunkt. Ett förslag som nämns i utredningen är att använda lågtempererad alternativt kall asfalt där så är möjligt. Trafikkontoret har anlagt provytor med lågtempererad asfalt. Det är dock ännu för tidigt för att kunna avgöra hur dessa ytor håller över tid. Kontoret fortsätter att bevaka utvecklingen på området.

Livsmedel

I utredningen föreslås att det ska ges förutsättningar för alla stadens enheter att sortera ut sitt biologiska avfall för insamling till biogasproduktion. Trafikkontoret anser att det är tydligare i detta sammanhang att använda begreppet matavfall. Visserligen samlar staden även in annat biologiskt avfall som exempelvis trädgårdsavfall men detta görs idag ingen biogas på.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 6 februari 2014 att överlämna utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Per Olsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Valeskog m.fl. (S), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 14 januari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att uppdraget att utreda fossilbränsleoberoende 2030 är angeläget och viktigt.

I analysen av stadens kontoplan framkommer att de största posterna som har klimatpåverkan bland annat är varor som till exempel livsmedel. Livsmedel är en stor post hos utbildningsförvaltningen. Förutom att välja ingredienser med låg miljöpåverkan har minskat svinn stor effekt. Förvaltningen arbetar med att installera avfallskvarnar i skolköken som ska ta hand om både tillverkningsvinn och tallrikssvinn för biogasproduktion ett led i att få ner den miljöpåverkans som dessa poster utgör.

Skolorna arbetar även med svinn genom att göra måltiderna attraktiva som till exempel genom att servera minst två rätter.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 mars 2014 att godkänna äldreförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Christopher Ödmann m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Mirja Räihä, *bilaga 1*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 mars 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen ställer sig positiv till att rapporten används som underlag för stadens fortsatta arbete med energiomställning och utveckling mot ett fossilbränslefritt Stockholm år 2030.

Möjligheterna att nå målet ökar sannolikt om stadens organisation ges tydliga uppdrag att arbeta i riktning mot de åtgärder som presenteras i rapporten. Den sammanställning av åtgärder som föreslås i rapporten kan formuleras till krav, t ex i samband med framtida budgetar och i samband med upphandlingar. Sammanställningen kan också integreras med stadens ILS-arbete i syfte att säkerställa att utvecklingen löper framåt enligt plan. Indikatorer och jämförelsetal kan tas fram som löpande redovisar resultaten för att nå målsättningen om ett fossilbränslefritt Stockholm.

Det bör också skapas ekonomiska incitament som uppmuntrar till att fasa ut fossilbränslen, t ex vid nyanskaffning av fordon som körs på biodrivmedel.

Stadsdelsnämnder

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 6 februari 2014 att godkänna stadsdelsförvaltningens svar på remissen.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 2 januari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att rapporten ger en övergripande bild av stadens verksamheters klimatpåverkan och att den med fördel kan utgöra underlag för stadens fortsatta arbete med omställning till en stad som är fossilbränslefri 2050. Förvaltningen anser också att det fortsatta arbetet bör omfattas av de revideringar som kommer att göras av Stockholms miljöprogram.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 mars 2014 att besvara remissen med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Rosa Lundmark (V) och Jimmy Lindgren m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Åsa Öckerman m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till de förslag på åtgärder staden kan vidta för att kunna vara en fossilbränsleoberoende organisation år 2030.

De föreslagna åtgärderna kan ses som ytterligare ett steg på väg mot ett Stockholm i världsklass och visar samtidigt att staden har chans att inta en ledande position när det gäller klimatarbetet. De åtgärder som föreslås kan också ge andra kommuner och aktörer inspiration att aktivt arbeta för att skapa ett miljövänligare samhälle.

När det gäller förutsättningarna för att kunna uppnå målet om en fossilbränsleoberoende organisation anges i ärendet att staden i en rad olika avseenden "kan/skulle kunna" ställa krav. Uttrycken "kan" och "skulle kunna" är, som förvaltningen uppfattar det, alltför oprecisa och borde kunna ersättas med "ska".

De föreslagna åtgärderna har en nära koppling till övriga styrande dokument när det gäller stadens klimat- och miljöarbete. Förvaltningen arbetar i enlighet med stadens miljöprogram och nämndens miljöhandlingsplan för att inom samtliga verksamhetsområden söka minska miljöpåverkan.

Förvaltningen vill framhålla vikten av utbyggnad av infrastruktur för kollektivtrafik, gång- och cykeltrafik så att stadens invånare, besökare och verksamma kan förflytta sig på ett så effektivt och klimatsmart sätt som möjligt.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 mars 2014 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m.fl. (S) och Lars Bäck m.fl. (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Sebastian Sandström (MP), *bilaga 1*.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Rapporten som stadsledningskontoret har tagit fram visar att staden som organisation har goda förutsättningar att vara oberoende av fossila bränslen år 2030. Den viktigaste förutsättningen för att nå målet är att Fortum Värme ändrar i sin energimix, vilket Fortums styrelse tidigare beslutat. Positivt är att staden kan minska klimatpåverkan genom att bedriva en energieffektiv verksamhet utan att det ökar de ekonomiska kostnaderna nämnvärt.

För att stadens organisation ska uppnå målet fossilbränsle-oberoende är det oerhört betydelsefullt med en förankring bland stadens anställda. Förvaltningen tror att

intensiva informations- och utbildningsinsatser måste genomföras för att visa på vikten av samverkan och delaktighet hos alla anställda inom staden.

Förvaltningen anser att staden i god tid före år 2030 kan höja kraven på stadens fordon och endast tillåta fordon som ska tankas med förnyelsebara drivmedel. Samma krav bör gälla för att godkänna att privat bil används i tjänsten.

Stadsledningskontoret föreslår att rapporten ska utgöra underlag för stadens fortsatta arbete med energiomställning, vilket förvaltningen inte har några invändningar emot. När det är dags för revidering av stadens miljöprogram är det utmärkt att arbetet med omställning till en fossilbränslefri organisation blir en del av programmet.

Uppföljningen blir svår att göra då utsläppen av växthusgaser beräknas utifrån kostnader för varor och tjänster. Idén att uppföljningen ska ske genom att en indikator tas fram för varje åtgärd och följs upp via stadens integrerade ledningssystem, ILS, anser förvaltningen är bra.

Rapporten visar att det med målmedvetenhet och samverkan går att uppnå en fossilbränsleoberoende organisation till år 2030 vilket förvaltningen finner uppmuntrande.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 mars 2014 att godkänna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Merparten av de förslag som presenteras i rapporten har en tydlig koppling till stadens miljöprogram, framförallt i fråga om energianvändning, miljöeffektiva transporter, matavfall och giftfria varor. Miljöprogrammet bör därför revideras med fokus på fossilbränsleaspekten inom dessa områden, för att sedan fungera som underlag för nödvändiga åtgärder för ett fossilbränsleoberoende år 2030.

Förvaltningen arbetar idag redan med en övervägande del av de föreslagna åtgärderna, som t ex energieffektivisering vid nybyggnation av förskolor samt vid ombyggnader av lokaler. Nämnden har antagit en resepolicy för förvaltningens verksamheter och vid resor i tjänsten väljs i första hand tågresor. Samtliga förvaltningens bilar är miljöfordon varav 50 % elbilar. Förvaltningen arbetar också med att införa utsortering av matavfall.

De åtgärder som förvaltningen i övrigt råder över är möjligheterna att ställa krav på att miljöbränslen används till arbetsmaskiner inom den upphandlade skötseln av parker och gångvägar inom stadsdelen. När det gäller videokonferenser eller webbkonferenser är förvaltningen positiv till det ur fler aspekter eftersom det även

spar tid och kostnader.

De flesta upphandlingarna i staden sker centralt, där har förvaltningen ganska små möjligheter att påverka, som till exempel när det gäller förslaget att krav ska ställas på att varor och tjänster ska vara fossilbränsleoberoende och att elen som används på byggarbetsplatser uppfyller kraven för miljömärkning.

I rapporten föreslås mätning och inrapportering av mängden byggmaterial som används under en byggprocess. Tanken är att åtgärden kan höja medvetandet och då leda till effektivare materialanvändning, minskat svinn av byggmaterial på grund av skador och stölder och därmed lägre kostnader. Förvaltningen upphandlar inga byggentreprenader själv och kan heller inte påverka det. Men om det tas fram rimliga metoder för mätning och inrapportering bör det kunna ge positiva effekter på bland annat koldioxidutsläppen. All hushållning av resurser har den effekten.

Förvaltningen ansvarar för vård och omsorg, med verksamheter som har klimatpåverkan. Här föreslås att staden analyserar vård och omsorgssektorns klimatpåverkan samt möjligheterna att påverka användningen av fossila bränslen inom egenregidrivna och upphandlade verksamheter. Det är naturligtvis viktigt att veta hur påverkan ser ut för att kunna förändra den varför det vore bra att en mer genomgripande analys av detta genomfördes i staden.

Vidare framförs att staden kan ställa krav på fossilbränsle-oberoende energi vid hyra av lokaler. Förvaltningen hyr lokaler till samtliga sina egenregidrivna verksamheter och skulle teoretiskt sett kunna ställa sådana krav vid förhyrning. Den absolut största nyförhyrningen förvaltningen gör är hos kommunala bolag och bostadsrättsföreningar. De kommunala bolagens energianvändning omfattas av målen i stadens miljöprogram så där finns naturligtvis möjlighet att ställa krav vid förhyrning. Som hyresgäst hos bostadsrättsföreningar ser förvaltningen större problem med sådana krav, även om det ger en möjlighet att påverka energianvändning.

I rapporten föreslås att staden i samarbete med andra myndigheter kan efterfråga information om huruvida fossila bränslen använts vid produktion av en vara vid upphandlingar. Förvaltningen anser att det är ett bra förslag och att det på så sätt kan skapas en efterfrågan och i förlängningen kunna leda till krav på ”fossilbränsle-deklaration” av varor och tjänster.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 mars 2014 att godkänna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Lars Jakobsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Leif Larsson (V), *bilaga 1*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har i dagsläget utifrån underlaget i rapporten svårt att göra någon bedömning av framtida konsekvenser och kostnader. De i rapporten förslagna åtgärderna bör emellertid vara vägledande och ligga till grund för framtida planer, mål och budgetarbete. Stadens förvaltningar och bolag behöver sedan konkretisera åtgärder och göra analyser med avseende på rådighet, kostnader och andra konsekvenser. Prioriteringar kan ske efter hand som mer omfattande analyser har genomförts. Det är viktigt att en kommunikationsplan utarbetas. Genomförandet och implementeringen av detta stora förändringsarbete kommer att kräva omfattande informationsinsatser, både internt och externt.

Visionen om att Stockholm år 2050 ska nå målet om att bli en fossilbränslefri stad innehåller många utmaningar. Förutom att fossila bränslen måste bytas ut behövs det ett omfattande arbete med att minska energianvändningen inom både transport- och fastighetssektorn. Den förnybara energin ska räcka till både transporter, uppvärmning och elanvändning. Kommunfullmäktiges beslut att stadens egen organisation ska bli fossilbränsleoberoende till år 2030 är ett viktigt delmål i det arbetet.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 mars 2014 att besvara remissen med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Reijo Kittilä (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Ödmark m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 21 januari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till de förslag på åtgärder staden kan vidta för att kunna bli en fossilbränsleoberoende organisation år 2030.

De föreslagna åtgärderna kan ses som ytterligare ett steg på väg mot ett Stockholm i världsklass och visar samtidigt att staden har chans att inta en ledande position när det gäller klimatarbetet. De åtgärder som föreslås kan också ge andra kommuner och aktörer inspiration att aktivt arbeta för att skapa ett miljövänligare samhälle.

När det gäller förutsättningarna för att kunna uppnå målet att vara fossilbränsleoberoende organisation år 2030 anges i ärendet att staden i en rad olika avseenden, exempelvis avseende delmål, mätningar och varor, ”kan/skulle kunna” ställa krav. Uttrycken ”kan” och ”skulle kunna” är, som förvaltningen uppfattar det, alltför oprecisa och borde ersättas med ”ska”.

Inför implementeringen av förslagen till åtgärder är det enligt förvaltningen angeläget att genomföra en förankringsprocess och utbildning, samt att resurserna för miljöarbetet förstärks inom berörda nämnder och bolag. Vidare är det viktigt att staden centralt utvecklar metoder och arbetssätt för planering, uppföljning och kontroll, så att genomförandet blir så effektivt som möjligt.

I ärendet konstateras att det inte innebär någon extra kostnad att övergå till klimatsmarta måltider genom att mäta och minska svinn av mat, samt att sortera allt biologiskt matavfall för insamling till biogasproduktion. Förvaltningen vill dock framhålla att extra kostnader kan tillkomma exempelvis vid nya upphandlingar, när krav på fossilbränslefria varor eller tjänster ställs.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 mars 2014 att besvara remissen med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Shadi Larsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Åsa Tillberg (V), *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 21 januari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till de förslag på åtgärder staden kan vidta för att kunna bli en fossilbränsleoberoende organisation år 2030.

De föreslagna åtgärderna kan ses som ytterligare ett steg på väg mot ett Stockholm i världsklass och visar samtidigt att staden har chans att inta en ledande position när det gäller klimatarbetet. De åtgärder som föreslås kan också ge andra kommuner och aktörer inspiration att aktivt arbeta för att skapa ett miljövänligare samhälle.

När det gäller förutsättningarna för att kunna uppnå målet att vara fossilbränsleoberoende organisation år 2030 anges i ärendet att staden i en rad olika avseenden, exempelvis avseende delmål, mätningar och varor, ”kan/skulle kunna” ställa krav. Uttrycken ”kan” och ”skulle kunna” är, som förvaltningen uppfattar det, alltför oprecisa och borde ersättas med ”ska”.

Inför implementeringen av förslagen till åtgärder är det enligt förvaltningen

angeläget att genomföra en förankringsprocess och utbildning, samt att resurserna för miljöarbetet förstärks inom berörda nämnder och bolag. Vidare är det viktigt att staden centralt utvecklar metoder och arbetssätt för planering, uppföljning och kontroll, så att genomförandet blir så effektivt som möjligt.

I ärendet konstateras att det inte innebär någon extra kostnad att övergå till klimatsmarta måltider genom att mäta och minska svinn av mat, samt att sortera allt biologiskt matavfall för insamling till biogasproduktion. Förvaltningen vill dock framhålla att extra kostnader kan tillkomma exempelvis vid nya upphandlingar, när krav på fossilbränslefria varor eller tjänster ställs.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 mars 2014 att besvara remissen med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Birgitta Hald-Svensson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Anki Erdmann (V), *bilaga 1*.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 mars 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen har inget att invända mot den analys som genomförts eller till de åtgärdsförslag som ligger inom förvaltningens ansvarsområde.

Varor – energi

Förvaltningen delar uppfattningen att det är angeläget att alla nämnder aktivt arbetar med att minska den fossila energianvändningen. Förvaltningen ställer sig bakom de åtgärder som föreslås. Krav på fossilbränsleoberoende uppvärmning och elförsörjning av hyrda lokaler är något som förvaltningen kan ställa inför kommande förhyrningar. Förvaltningen menar vidare att "Strategi för miljöfordon och förnybara drivmedel – för ett fossilbränslefritt Stockholm" är självklar att utgå ifrån och avser därmed, när det blir aktuellt att byta ut fordon, att välja fossilbränsleoberoende alternativ där så är möjligt.

Varor – livsmedel och föremål

Förvaltningen ser förslagen om att välja livsmedel med låg klimatpåverkan samt att minska matsvinnet som både angelägna och genomförbara. Det är också frågor som förvaltningen arbetar aktivt med. Nämndens verksamheter uppmanas att inom befintliga avtal välja ekologiska livsmedel. Förvaltningen följer även upp andelen inköpta ekologiska livsmedel varje månad. Arbetet för att minska matsvinnet inom

stadsdelsområdet handlar både om att synliggöra och minska mängden av det vi slänger samt att sortera matavfallet för insamling till biogasproduktion. Över 50 procent av berörda verksamheter sorterar matavfallet. Förvaltningen ställer sig bakom förslaget att i samarbete med andra myndigheter fråga om fossila bränslen använts vid produktion av varor i samband med upphandlingar. Att ställa frågor kan vara ett led på vägen mot att senare kunna ställa motsvarande krav. Frågorna behöver samordnas mellan stadens förvaltningar så att de blir tydliga och enhetliga.

Tjänster som staden upphandlar

Förvaltningen berörs av transporttjänster, vård och omsorg samt hyra av lokaler. Även här menar förvaltningen att det styrdokument som stadsledningskontoret hänvisar till, ”Strategi för miljöfordon och förnybara drivmedel – för ett fossilbränslefritt Stockholm”, ger användbar ledning. Stadsdelsnämndens miljöhandlingsplan och resepolicy ger också vägledning som ligger i linje med de förslag som utredningen presenterar, som att vid taxiresor välja miljötaxi och att enbart välja flyg vid tjänsteresor som är längre än 50 mil. För tjänsteresor förordar förvaltningen i första hand promenad, cykel eller kollektivresor. Förvaltningen arbetar dessutom aktivt med hur vi med hjälp av tekniken ska kunna hålla möten på distans och undvika resor. Möjligheten att ställa krav på miljövänliga transporter vid upphandling av tjänster som genererar persontransporter, som till exempel hemtjänst, är också en åtgärd som förvaltningen ställer sig bakom. Det behöver tydliggöras om persontransporterna avser brukare och/eller personal. I Rinkeby-Kista prövas detta redan idag, genom att det finns en uppskattad elbil som används av personal inom hemtjänsten. För lokaler som staden hyr, kan förvaltningen, som tidigare nämnts, pröva att ställa krav på fossilbränsleoberoende energi. Förvaltningen kan även ställa krav i samband med egna anordnade konferenser och möten som äger rum utanför förvaltningens lokaler.

Utredningen föreslår att staden prövar separat upphandling av transporter vid köp av varor för att kunna ställa krav på transportfordon och leveranser. Här menar förvaltningen att man vid upphandlingen av varan samtidigt skulle kunna ställa krav på miljövänlig leverans. Förvaltningen anser vidare att staden skulle kunna formulera generella miniminivåer av krav att utgå ifrån på alla typer av transporter. Nivåerna kan vara låga i början för att sedan gradvis öka.

Avslutningsvis anser förvaltningen att utredningen, med vissa mindre justeringar och kompletteringar, kan fungera som ett användbart kunskapsunderlag i det fortsatta arbetet med energiomställning och mot ett fossilbränslefritt Stockholm 2050, men instämmer med stadsledningskontoret att det då behöver kompletteras med en djupare analys, förankring och utbildning.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 27 mars 2014 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på

remissen.

Reservation anfördes av Ewa Larsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Josefin Morge (V), *bilaga 1*.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 januari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Skarpnäcks kommunala förskolor arbetar redan idag aktivt med att minska matens miljöpåverkan, genom bland annat ökad andel ekologiska livsmedel och insamling av matavfall. Förvaltningen välkomnar förslagen om åtgärder för att minska matsvinnet och öka insamlingen av matavfall för biogasproduktion. Vad gäller förvaltningens bilar följs de riktlinjer för miljöbilar som finns vid tidpunkten för inköp eller leasing, och förvaltningen hoppas därmed kunna bidra till minskad fossilbränsleanvändning.

Förvaltningens miljöarbete drivs enligt en miljöhandlingsplan som revideras under våren 2014. Där regleras hur förvaltningen ska agera för att reducera onödig klimatpåverkan. Bland annat uppmanas alla medarbetare att följa resepolicyen för resor i tjänsten, och därmed i första hand välja miljövänliga transportmedel.

Utredningen ska användas som ett kunskapsunderlag inför stadens fortsatta arbete för att bli en fossilbränsleoberoende organisation. Förvaltningen ser positivt på denna typ av analyser som ger ökad förståelse för verksamheternas miljöpåverkan och konkreta förslag på åtgärder. Förvaltningen ser gärna att klimatpåverkan inom upphandlad äldreomsorg och barnomsorg analyseras vidare, på det sätt som utredningen föreslår.

Förvaltningen har tidigare uttryckt sina synpunkter på färdplanen för fossilbränslefri organisation när den var på remiss våren 2013. Förvaltningen vill återigen poängtera behovet av stöd för att kunna agera så att målen om fossilbränsleoberoende organisation kan nås.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 27 mars 2014 att godkänna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Rebwar Hassan m.fl. (MP) och Rudy Espinoza (V), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Birgitte Isberg m.fl. (S), *bilaga 1*.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 mars 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till den utredning och rapport som tagits fram, och menar att de utgör ett gott underlag för fortsatt arbete för en fossilbränslefri organisation 2030.

I rapportens förslag till åtgärder för att stadens vägfordon ska vara fossilbränsleoberoende senast 2030 anges att staden måste följa ”Strategi för miljöfordon och förnybara drivmedel – för ett fossilbränslefritt Stockholm”. Förvaltningen vill återigen framhålla behovet av laddningsstationer och tillgången till gas i ytterstaden måste prioriteras på samma sätt som i innerstaden. I rapporten anges att det är betydligt billigare att ladda en elbil jämfört med att tanka fossila bränslen. Förvaltningen menar att den mer frekventa ”påfyllning” samt den högre tidsåtgång som krävs vid laddning också måste tas med i denna kostnadsberäkning. Täta laddningsstationer i hela staden är ett måste för att elbilen i större utsträckning ska kunna ersätta fordon som körs med fossila bränslen. I stadens Strategi för miljöfordon och förnybara drivmedel – för ett fossilbränslefritt Stockholm finns förslag på platser lämpliga för laddningsstolpar för elfordon på gatumark i innerstaden och snabbaddningsstationer för elbilar. Förvaltningen saknar ytterstaden i dessa förslag till utbyggnad.

Förvaltningen anser också att stadens förvaltningar och bolag fortsatt bör erhålla merkostnadsbidrag för inköp av elbilar. Samtidigt efterfrågas en utveckling av elbilarna för att de ska fungera optimalt för verksamheterna. Förvaltningen har haft problem med elbilens kapacitet under det kalla vinterhalvåret.

Förvaltningen har också svårt att uppnå de satta målen för andelen miljöbränsle i de egna fordonen då tillgången är begränsad. Det är långa köer på de tankstationer som finns i närområdet och ibland är miljöbränslet slut. En utbyggnad av tankstationer som erbjuder miljöbränsle måste skyndas på.

Av rapporten framgår att den största utmaningen är att hitta sätta att mäta klimatpåverkan av den energi, de varor, material och tjänster som stadens verksamheter genererar. Förvaltningen är positiv till nya indikatorer för de åtgärder som ska genomföras så att dessa utvärderingar tillsammans kan ge en god bild av utvecklingen. Det är av särskild vikt för att tydliga och uppföljningsbara krav ska kunna ställas vid upphandling och för att bättre kunna mäta klimatpåverkan i de egna verksamheterna.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 mars 2014 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Ornina Younan m.fl. (S), Derya Uzel (MP) och Jonas Ljungstedt m.fl. (V) *bilaga 1*.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 12 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen anser att utifrån kommunfullmäktiges beslut om att Stockholm ska vara fossilbränslefri år 2050 är det bra att det har tagits fram ett underlag för vilka åtgärder som behövs för att Stockholms stad ska bli en fossiloberoende organisation.

Redan idag pågår ett succesivt arbete genom att alla förvaltningar och bolag styrs mot fossilbränsleoberoende genom kommunfullmäktiges budget, verksamhetsmål och nämndmål som följs upp i stadens integrerade ledningssystem, ILS.

Alla varor och tjänster som har klimatpåverkan som tas upp i rapporten påverkar inte stadsdelsförvaltningen i den bemärkelsen att stadsdelsförvaltningen inte ansvarar för dem. Men ett antal varor och tjänster som har klimatpåverkan ligger dock inom förvaltningens ansvarsområde. Exempel på ett sådana områden är energi till fordon och inköp av livsmedel. Utifrån kommunfullmäktiges uppsatta mål arbetar förvaltningen redan idag med dessa frågor. Exempelvis kommer förvaltningen under 2014 att arbeta fram bättre rutiner för hanteringen av stadsdelens fordon, både för införskaffande av fordon och köp av drivmedel.

Förvaltningen har redan nu börjat tillämpa några av de åtgärder som rapporten tar upp. Ett sådant exempel är video- eller webbkonferenser då det är ett fullgott alternativ till ett fysiskt möte.

Förvaltningen instämmer i rapportens slutsats att det kommer att behövas en omfattande förankringsprocess och utbildning av berörda personalgrupper inför implementeringen av de föreslagna åtgärderna.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 mars 2014 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Erik Malm m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att föreliggande analys är värdefull som utgångspunkt i arbetet med att göra staden till en fossilbränsleoberoende organisation till år 2030.

Som konstateras i rapporten krävs dock att föreslagna åtgärder genomgår en djupare analys inför implementeringen av dessa i stadens organisation. I analysen nämns även behovet av en omfattande förankringsprocess och utbildning av berörda för att flera av åtgärderna ska få avsedd effekt, vilket givetvis är avgörande för att staden ska kunna uppnå sin målsättning. Som anges i rapporten kan arbetet med att uppnå en fossilbränslefri organisation styras genom uppdrag i budgeten. Arbetet måste också inkludera revidering av Stockholms miljöprogram och andra relevanta styrdokument.

Förvaltningen lämnar nedan också några synpunkter på uppdraget utifrån stadsdelsnämndens verksamhet.

För att säkerställa utbytet av förvaltningarnas fossilbränsleberoende fordon till fossiloberoende fordon såsom elbilar är det enligt förvaltningen viktigt att merkostnadsersättning utgår eller att berörda nämnder på annat sätt får kompensation för de högre kostnaderna.

En viktig förutsättning för att öka tillgången till biogas är att matavfall i tillräcklig omfattning utsorteras från stadens verksamheter. För att detta ska kunna möjliggöras i praktiken bör staden ha en tydlig strategi för hur andelen insamlat matavfall från stadens verksamheter ska kunna öka. Idag råder olika praktiska problem vid försök att införa matavfallsinsamling, såsom platsbrist, tillgänglighetsproblem och hygieniska problem. Det är viktigt att vid om- och nybyggnader planera in praktiska och välfungerande system för insamling av matavfall.

Förvaltningen ser ett behov av att staden centralt tar fram riktlinjer och ger praktiskt stöd vid upphandling av varor och tjänster för att nå målet om en fossilbränslefri organisation.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 13 mars 2014 att besvara remissen med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Stefan Nilsson m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Birgit Marklund Beijer m.fl. (S) och Jaime Barrios m.fl. (V), *bilaga 1*.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 februari 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till de förslag på åtgärder staden kan vidta för att kunna bli en

fossilbränsleoberoende organisation år 2030.

De föreslagna åtgärderna kan ses som ytterligare ett steg på väg mot ett Stockholm i världsklass och visar samtidigt att staden har chans att inta en ledande position när det gäller klimatarbetet. De åtgärder som föreslås kan också ge andra kommuner och aktörer inspiration att aktivt arbeta för att skapa ett miljövänligare samhälle.

När det gäller förutsättningarna för att kunna uppnå målet att vara fossilbränsleoberoende organisation år 2030 anges i ärendet att staden i en rad olika avseenden, exempelvis avseende delmål, mätningar och varor, ”kan/skulle kunna” ställa krav. Uttrycken ”kan” och ”skulle kunna” är, som förvaltningen uppfattar det, alltför oprecisa och borde ersättas med ”ska”.

Inför implementeringen av förslagen till åtgärder är det enligt förvaltningen angeläget att genomföra en förankringsprocess och utbildning, samt att resurserna för miljöarbetet förstärks inom berörda nämnder och bolag. Vidare är det viktigt att staden centralt utvecklar metoder och arbetssätt för planering, uppföljning och kontroll, så att genomförandet blir så effektivt som möjligt.

I ärendet konstateras att det inte innebär någon extra kostnad att övergå till klimatsmarta måltider genom att mäta och minska svinn av mat, samt att sortera allt biologiskt matavfall för insamling till biogasproduktion. Förvaltningen vill dock framhålla att extra kostnader kan tillkomma exempelvis vid nya upphandlingar, när krav på fossilbränslefria varor eller tjänster ställs.

Bolag

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 17 mars 2014 har i huvudsak följande lydelse.

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen anser att Stockholms stads ambition att vara fossilbränsleoberoende år 2030 är hög, men fullt möjlig att uppnå, under förutsättning att miljöarbetet sker systematiskt. Det fortsatta arbetet bör därför ske i framtida revidering av Stockholms miljöprogram och inte genom införandet av nya styrdokument.

För koncernen Stockholm Stadshus AB kommer den största klimatpåverkan från fjärrvärmeanvändningen. Avgörande om koncernen ska lyckas bli fossilbränsleoberoende, är att Fortum Värme ställer om sin produktionsapparat och fasar ut de fossila bränslen som de använder. Tillvaratagandet av spillvärme och tredjepartstillträde, inom ramen för öppen fjärrvärme, kan också bidra till att fossila bränslen hamnar längre ner i kördningen och fasas ut helt innan år 2030. En farhåga för att en fossilbränsleoberoende organisation inte ska uppnås till år 2030 är svårigheter vid kravställande i upphandlingar. Fel krav kan medföra kostnadsökningar, inte minst i byggtreprenörer om mätning och inrapportering av mängden byggmaterial, som används under byggprocessen behöver göras. Detta ligger

redan idag i entreprenörens och byggherrens intresse och nyttan behöver vägas mot högre produktionskostnader.

Underremiss

Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Svenska Bostäder anser att Stockholms stads ambition att vara fossilbränsleoberoende år 2030 är bra och vill gärna vara med och bidra i ett systematiskt arbete, som också beaktar kostnadseffekterna.

Svenska Bostäders största klimatpåverkan kommer från fjärrvärmeanvändning. Det är därför mycket viktigt för Svenska Bostäder att deras leverantör av fjärrvärme kommer att arbeta enligt rapporten; Fortum Värme på väg mot en resurs- och klimatneutral värmeförsörjning. Kompensationsåtgärder bör endast genomföras när inget annat tillvägagångssätt är möjligt.

Svenska Bostäder anser även att mer solcellsanvändning ska uppmuntras och att det bör fokuseras på andra miljöanpassade uppvärmningssätt än fjärrvärme.

När det gäller stadens fordon ansluter bolaget sig till stadens Strategi för miljöfordon och förnybara drivmedel – för ett fossilbränslefritt Stockholm, med de synpunkter som Svenska Bostäder framförde i remissvar hösten 2013.

Svenska Bostäders åsikt är att det är bra om staden för vissa specifika områden formulerar gemensamma miljökrav eller genomför gemensamma upphandlingar. Svenska Bostäder instämmer i att kostnadseffekterna för att exempelvis minska klimatpåverkan vid byggen behöver utredas mer.

För krav på byggnadsmaterial med låg klimatpåverkan förutsätter Svenska Bostäder att information om klimatpåverkan från tillverkning och transporter av material, i framtiden kommer att bli obligatorisk för leverantörerna att redovisa till Byggarubedömningen. Detta kommer därmed att underlätta kravställningen.

Svenska Bostäder ifrågasätter nyttan med att genomföra mätning och inrapportering av mängden byggmaterial som används under byggprocessen. Arbetsinsatsen för att göra detta är troligen mycket omfattande (*bilaga 1; här ej tryckt*).

Familjebostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Familjebostäders samlade bedömning är att det finns förutsättningar för att uppnå målet om en fossilbränsleoberoende organisation genom ett systematiskt och långsiktigt arbete som också beaktar kostnadseffekterna.

Ett område med mycket stor påverkan rör stadens elanvändning och upphandling av densamma. Den elektricitet, som staden förbrukar, ska vara upphandlad som miljömärkt vilket betyder att stadens elanvändning redan idag är fossilbränsleoberoende.

Familjebostäder anser emellertid att det behöver klargöras hur förslaget beaktar effekter på miljön om elbehovet ökar i samband med energieffektivisering. Vid t ex

energieffektiviseringsprojekt med värmepumpsteknik kan fjärrvärmebehovet mer än halveras men med konsekvens att elbehovet fördubblas.

Avseende inköp av fjärrvärme anser Familjebostäder att det vore önskvärt att kunna köpa fjärrvärme från fler än en part. Förutsättningar för alternativ till dagens fjärrvärmeleverantör kan komma att möjliggöras om tredje-parts-tillträde införs (*bilaga 2; här ej tryckt*).

Micasas remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Varor – energi till byggnader

Micasa Fastigheters koldioxidutsläpp är i huvudsak beroende av hur stor andel fossilt bränsle Fortum använder. Cirka 97 % av utsläppen från fastigheterna härleds till fjärrvärmeproduktionen. Micasa Fastigheter har genomfört stora investeringar i fastigheterna för att minska energianvändningen men kan konstatera att koldioxidutsläppen ökat från 2012 till 2013 pga. att Fortum haft en högre andel fossilbränsle till fjärrvärmen.

Micasa Fastigheter har genomfört en konvertering från direktverkande el och oljepannor till bergvärme och fjärrvärme. Kvarstår gör fyra oljepannor, som ger spetsvärme, där bergvärme har installerats.

För att Micasa Fastigheter ska kunna planera att bli fossilbränsleoberoende och för att investeringarna på energisparåtgärder ska ge effekt så är bolaget beroende av att Fortum minimerar sin andel av fossilt bränsle.

Varor – energi till stadens fordon

Micasa Fastigheter tankar redan idag miljöbränsle till 99 %. Bolaget har även för avsikt att öka antalet elbilar i fordonsflottan. Därmed finns förutsättningar att nå detta mål.

Varor – livsmedel och föremål

Micasa Fastigheter har påbörjat ett intensivt arbete med att införa matavfallsinsamling i våra fastigheter. Detta är också sammankopplat med möjligheten att öka tillgången till biogas som bränsle. Micasa Fastigheter är i hög grad beroende av stadens verksamheters intresse och resurser för att arbeta med matavfallsinsamling för att bolagets högt ställda mål ska nås. Här är det viktigt med information i alla led mellan stadens verksamheter och Micasa Fastigheter som bolag.

Varor – övriga varor

Vid upphandling av varor är det viktigt att ställa krav på att dessa tillverkas utan fossila bränslen. Här är det önskvärt med bra riktlinjer och upphandlingsstöd för att underlätta kravställandet.

Tjänster som staden upphandlar – Byggentreprenader

Utsläppen från byggentreprenader är en del som Micasa Fastigheter har stor möjlighet

att påverka. Här krävs en hel del merarbete och ökad kompetens för att kunna ställa de rätta kraven.

Mätning och rapportering av byggmaterial kräver tydliga direktiv för hur detta ska göras och en kontinuerlig uppföljning.

Den största farhågan för att en fossilbränsleoberoende organisation inte ska uppnås till år 2030 är svårigheter vid kravställande i upphandlingar. I Stockholm stads miljöprogram hänvisas till Miljöstyrningsrådets upphandlingskriterier, dessa kan fungera som ett mycket bra stöd vid upphandling (*bilaga 3; här ej tryckt*).

Stockholmslems remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholmshem är positivt till de flesta åtgärdsförslagen i rapporten som berör bolaget. En del av dessa har Stockholmshem redan implementerat eller är på väg att implementera.

Varor i form av energi - Åtgärdsförslagen går i linje med Stockholmslems ägardirektiv. Bolaget ser inga hinder mot att implementera åtgärderna innan 2030 under förutsättning att fjärrvärmeenergin är fossilbränslefri. Vad gäller miljövänliga fordon finns det enbart några specialfordon som idag inte uppfyller kraven.

Varor i form av föremål - Stockholmshem ser positivt på åtgärdsförslagets inriktning, men anser att det är svårt att bedöma hur de påverkar bolagets verksamhet.

Tjänster som upphandlats av staden - De flesta förslagen avseende byggtreprenader är rimliga, men kan innebära ökade kostnader. Stockholmshem ifrågasätter dock om miljövinsten med förslaget om mätning och inrapportering av byggmaterial som används i byggprocessen står i proportion till de kostnader det innebär. Det finns redan många åtgärder för att minska svinn av byggmaterial eftersom detta ligger i entreprenörernas och byggherrarnas intresse.

Stockholmshem anser att åtgärdsförslagen gällande persontransporter om möjligt kan kompletteras med förslag, som ger incitament för anställda att välja miljövänliga transportmedel till och från jobbet. Bolagets saknar i remissen också en analys av den klimatpåverkan som genereras av medarbetare som använder egen bil i tjänsten (*bilaga 4; här ej tryckt*).

Bostadsförmedlingens remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Bostadsförmedlingen avgav i juli 2013 ett yttrande över Miljöförvaltningens förslag till Färdplan för ett fossilbränslefritt Stockholm 2030 och bedömer att de synpunkter som då lämnades har relevans även i detta ärende.

Bostadsförmedlingens verksamhet och energianvändning får betraktas som tämligen marginell sett till utmaningar som föreligger inom hela den samhällsstruktur, som berörs av en omställning till fossilbränslefritt.

Bolaget bedömer att energianvändningen kopplad till bolagets lokaler kommer att inordnas i den omställning som omfattar hela bostads- och lokalbeståndet och har inte kompetens att bedöma hur detta arbete specifikt bör genomföras.

På en blygsam, men ändå konkret nivå kan, och kommer bolaget bidra till omställningen genom att fortsätta utveckla de olika e-tjänster som erbjuds såväl kunderna i bostadskön som fastighetsägare. För närvarande besöks bolagets webb av över 8 miljoner gånger per år och närmare 99 % av kundernas intresseanmälningar sker via bolagets webbplats.

Genom att fortsätta säkra goda e-tjänster och vidareutveckla kommunikationen med kunder och fastighetsägare genom e-post, e-faktura, SMS-tjänster mm kan den energianvändning som är förknippad med personliga resor eller distribution av brev minimeras ytterligare med en samtidigt högre servicegrad (*bilaga 5; här ej tryckt*).

SISAB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

SISAB är positivt till målet att staden ska bli fossilbränsleoberoende 2030. SISAB:s största användning av fossila bränslen sker idag via uppvärmning av lokalerna. Fjärrvärme, främst från Fortum, värmer upp ca 85 % av SISAB:s lokalyta, medan el värmer upp ca 12 %. All el handlas upp via stadens avtal om Bra miljöval el. I stort sett all oljeuppvärmning är idag utfasad, endast Storkyrkoskolan är fortfarande oljeuppvärmd. En utredning pågår om hur elproduktionen ska öka framöver via solceller på SISAB:s fastigheter, idag har SISAB en mindre produktion via solcellsanläggningar i Älvsjö.

I stadens nya ramavtal ansvarar SISAB för all energi i de egna fastigheterna, både värme och elanvändning. Minskad energianvändning och energikrav vid ny- och ombyggnad är högt prioriterat i SISAB:s ”Miljöprogram 2014-2016” och i ”Energiplan för SISAB 2014-2020” som antogs i oktober 2013 innehåller både mål och åtgärder. Redan 2013 uppnåddes en minskad fjärrvärmeanvändning på hela 8 %, medan elanvändningen minskade med 2 %.

För att minska koldioxidutsläppen från tjänsteresor har SISAB antagit en rese- och mötespolicy i vilken resande med bl a kollektivtrafik kommer att uppmuntras och en cykelpool kommer att skapas.

SISAB:s miljöprogram har sedan flera år innehållit mål om minskade koldioxidutsläpp från både energianvändning och tjänsteresor. SISAB:s miljöredovisning för 2013 visar att fjärrvärmeanvändningen stod för ca 12 000 ton växthusgaser, medan tjänsteresorna stod för ca 70 ton. SISAB anser att det vore önskvärt med en samordnad beräkningsmetodik för hela staden, så att alla förvaltningar och bolag själva kan följa upp om de minskar sina koldioxidutsläpp och lättare analysera vilka insatser som ska prioriteras.

Utredningen tar upp fossilbränsleanvändningen vid produktion av varor och tjänster utanför stadens gräns. Förslag ges bl a om att byggmaterial med låg klimatpåverkan ska väljas och att mängden byggmaterial ska mätas och inrapporteras för att minska svinn. SISAB tycker att detta resonemang behöver utvecklas då frågan är mycket komplex - byggnaden måste ses ur ett livscykelperspektiv och en stor del av SISAB:s byggproduktion rör ombyggnader.

Stadens samhällsplanering och infrastrukturutbyggnad ingår inte i utredningen, men även här har staden ett viktigt inflytande när det gäller användning av fossila

bränslen i staden. Exempelvis är det viktigt att nya skolor och förskolor placeras och planeras så att en trygg och fossilbränslefri färdväg till fots, cykel eller med kollektivtrafik kan uppnås för barnen och dess föräldrar.

SISAB önskar att rapporten hade gett en tydligare överblick över stadens olika källor till klimatpåverkan och proportionerna dem emellan. Det är svårt att förstå vilka nyckeltal som använts vid de beräkningar som redovisas. Ett tydligare samband mellan detta dokument och andra program och planer i staden som behandlar energianvändning och klimatpåverkan hade också varit önskvärd. Slutligen vore det önskvärt med ett resonemang om incitament för stadens bolag att minska sitt fossilbränsleberoende och ett förtydligande av vilka aktörer som har störst rådighet över de förslag till åtgärder som presenteras (*bilaga 6; här ej tryckt*).

Stockholms Hamns remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholms Hamnar välkomnar Stadsledningskontorets rapport och förslag på åtgärder, som ligger väl i linje med Hamnens egna ambitioner. Stockholms Hamn arbetar exempelvis sedan länge aktivt med att minska påverkan på miljön, såväl från den egna verksamheten och fastighetsbeståndet som från kundernas – framför allt rederiernas - verksamhet. Det handlar exempelvis om utfasning av fossila bränslen för uppvärmning av fastigheter, användning av alternativa energikällor för uppvärmning och transporter samt energibesparande åtgärder. Två av hamnens övergripande miljömål är att inga utsläpp av fossil koldioxid ska förekomma år 2025 samt att alla inköp av varor och tjänster ska innehålla miljökrav från år 2016. Under innevarande år kommer hamnen arbeta bland annat med utbildningar i miljöanpassad upphandling samt att ta fram en plan för hur fossilfritt tjänsteresande till 2025 ska kunna genomföras.

Flera av de åtgärder som föreslås bygger på ökat kravställande i upphandlingar. Här finns stor potential att minska sin klimatpåverkan, men det krävs resurser och kunskap i miljöanpassat upphandlingsförfarande och det är viktigt att följa upp de upphandlingar som genomförs. Minskad miljöpåverkan från byggentreprenader är ett typiskt exempel där kravställande är av mycket stor vikt, och där det finns mycket kvar att göra. Stockholms Hamnar följer och tillämpar de riktlinjer satts av staden, *Gemensamma miljökrav vid upphandling av entreprenader*. Hur dessa riktlinjer förhåller sig till den remitterade rapporten framgår inte. I det fortsatta arbetet med att åstadkomma en fossilbränsleoberoende organisation till 2030, är det mycket viktigt med tydlighet gentemot nämnder och bolag och att arbetet inom staden sker samordnat. Detta gäller framför allt vid upprättandet av olika planer, riktlinjer och åtgärdsprogram.

Ett av förslagen i utredningen rör arbetsmaskiner och att dessa bör drivas med miljöbränsle. Idag finns arbetsmaskiner och arbetsfordon av olika slag i Stockholms Hamnar, men Hamnen ansvarar endast direkt för ett fåtal av dessa och resterande tillhör andra företag som verkar på området, upphandlade entreprenader el dyl. Det kan exempelvis handla om truckar som lastar och lossar fartygen. En svårighet är att

det i dagsläget finns få fordon på marknaden som både uppfyller miljökraven och de krav som ställs för att klara av den dagliga verksamheten. Här finns dock en utvecklingspotential och Stockholms Hamnar kommer verka för att Hamnens arbetsfordon på sikt ska ha så liten miljöpåverkan som möjligt (*bilaga 7; här ej tryckt*).

Stokabs remissvar har i huvudsak följande lydelse:

En viktig förutsättning för att möjliggöra en fossilbränsleoberoende organisation till 2030 är en väl utbyggd IT-infrastruktur, inte bara i staden utan i hela regionen. IT-infrastrukturen är en förutsättning för så kallad Grön IT - IT-lösningar som möjliggör trafik- och logistikoptimering, arbete från valfri plats, energi- och miljöoptimering, och andra smarta tjänster som exempelvis strömmad media och tjänster som beskriver det mest miljövänliga alternativet.

Kommunikation via fiber är det enda tekniken som klarar den kapacitet som krävs samtidigt som användningen av fiber möjliggör utfasning av mindre miljö- och energieffektiva tekniker som baseras på koppar.

En förutsättning för att nå målet är att staden även fortsättningsvis samutnyttjar infrastrukturen (Stokabs fibernät och S:t Erik Kommunikations kommunikationsnät) och använder detta till alla typer av tjänster som baseras på elektronisk kommunikation. Det är också viktigt att IT-infrastrukturen är konkurrensneutral, så att innovativa idéer och olika leverantörer möjliggörs.

För att Stokab i praktiken ska kunna använda fossilfria fordon fullt ut krävs ett väl utbyggt bränslepåfyllningsnät. Det är dessutom viktigt att en övergång inte forceras fram, utan sker i samband med att exempelvis leasingavtal för fordon går ut eller då ett fordon livslängd nått sitt slut. Att specialfordon undantas är viktigt då skälen för sådana fordon är att de ska kunna lösa särskilda uppgifter och att det många gånger finns särskilda regler för dessa fordon (*bilaga 8; här ej tryckt*).

Stockholm Parkerings remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Kommunstyrelsen har av kommunfullmäktige fått i uppdrag att utreda förutsättningarna, möjligheterna och kostnaderna för att stadens egen organisation blir fossilbränsleoberoende 2030.

Stockholm Parkering välkomnar ansatsen att se till hela kedjan av energiberoendet. Av denna framgår tydligt att Stadens egna transporter står för en liten del av energiförbrukningen. Byggverksamheten och uppvärmningen står för den dominerande delen.

När Stockholm Parkering bygger nya garage ställer bolaget krav på entreprenörerna och tillämpar ”Gemensamma miljökrav vid upphandling av upphandling av entreprenader där arbetsfordon och/eller arbetsmaskiner ingår” framtagen av Stockholm stad. Därutöver tar stor hänsyn till den framtida energiförbrukning. I de senaste färdigställda garagen tillförs t ex ingen värme.

Stockholm Parkering har en viktig roll när det gäller infrastrukturen för elbilar. Idag har bolaget laddmöjligheter vid 25 besöksparkeringar med totalt 308

laddstationer. Därutöver har Stockholm Parkering hjälpt ett 30-tal hyreskunder att installera laddstationer. Under år 2014 räknar Stockholm Parkering med att installera ytterligare 100 laddstationer. De laddstationer som Stockholm Parkering tillhandahåller är för normal laddning, max 16 A. Denna utbyggnad kan öka Stockholm Parkerings energianvändning, men minskar den totala i staden.

Under de senaste fem åren har Stockholm Parkering genomfört omfattande insatser för att minska energiförbrukningen av den egna verksamheten, bl a genom stimulans för Stockholm.

- Mycket aktiva insatser i energispararbetet genom att i huvuddelen av nyinstallationer välja LED belysning i de anläggningar som Stockholm Parkering själva styr över. Detta möjliggör en effektivare användning av belysning genom styrning och situationsanpassad belysning. Stockholm Parkering energispar också genom effektiv inställning av värme och ventilation.
- Stockholm Parkerings egen fordonsflotta består av endast miljöfordon och omställs succesivt till att i högsta möjliga utsträckning ha bilar som drivs på fossilfritt bränsle.
- Stockholm Parkering följer aktivt stadens riktlinjer när det gäller miljökrav vid upphandlingar och köp av varor och tjänster. Bolaget ansluter sig så ofta det är möjligt till de centrala upphandlingar som görs för att uppnå stadens olika miljö och kvalitetsmål. Alla de kontorslokaler som bolaget för närvarande hyr ägs av staden och det innebär att de fastigheterna även omfattas av miljö och energikrav.
- I de byggnader som bolaget har fullt ansvar för pågår ständigt en översyn om ytterligare insatser. Förutom energibesparingar arbetar Stockholm Parkering på flera sätt med att kvalitetssäkra och utveckla våra anläggningar i enlighet med stadens riktlinjer.

Vid upphandlingar av större entreprenader ställs också de krav som staden har på miljömål och en uppföljning av att bolagets entreprenörer följer målen och riktlinjerna pågår ständigt (*bilaga 9; här ej tryckt*).

SGA Fastigheters remissvar har i huvudsak följande lydelse:

SGA Fastigheter delar stadsledningskontorets uppfattning om att rapporten bör utgöra ett underlag inför stadens fortsatta arbete med energiomställning och mot ett fossilbränslefritt Stockholm 2050.

År 2050 kommer Stockholms stad ha en befolkning på över 1,2 miljon människor. Det innebär att resandet och varustransporterna också kommer att öka. Samtidigt har Stockholms stad som mål att staden då ska vara fossilbränslefri och att energianvändningen baseras på förnyelsebara energikällor. SGA Fastigheter anser att det är bra med ambitiösa miljömål. Alla förvaltningar och bolag inom Stockholms stad har en skyldighet att i så stor utsträckning som möjligt tänka på att minimera utsläppen av fossila bränslen. I samband med färdigställandet av Tele2 Arena har exempelvis SGA Fastigheter införskaffat några fordon, som samtliga uppfyller stadens miljökrav för fordon. För att uppmuntra användandet av cykel som transportmedel kommer 1000

cykelparkeringar att färdigställas utanför Tele2 Arena.

Det är också viktigt att miljömålen inte försvårar och försämrar vardagen för stockholmarna. Resandet och transporterna är i sig inte något negativt. Stockholms stad ska uppmuntra till att de genomförs på ett så miljömässigt bra sätt som möjligt (*bilaga 10; här ej tryckt*).

SBR:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Rapporten Fossilbränsleoberoende organisation 2030 utgör ett värdefullt kunskapsunderlag inför stadens fortsatta arbete med energiomställningen och mot ett fossilbränslefritt Stockholm 2050.

I den ges en översiktlig bild över stadens verksamheters klimatpåverkan.

För att ytterligare belysa specifika delar kan fördjupningar göras för specifika nämnder och styrelser.

Ett fortsatt arbete bör ske i framtida revidering av Stockholms miljöprogram (*bilaga 11; här ej tryckt*)

Bilaga 1

Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsnämnden

Reservation anfördes av Karin Rågsjö (V) enligt följande.

1. Arbetsmarknadsnämnden beslutar att i huvudsak avslå förvaltningens svar på yrkande
2. Att nämnden tillkännager som sin mening att takten i stadens klimatarbete måste öka och att arbetet bör ledas av ett klimatkansli inom stadsledningskontoret.
3. Att i övrigt anför följande:

Vi noterar med tillfredsställelse att omställningen till en fossilbränsleoberoende organisation bara leder till marginellt ökade kostnader och hoppas få möjlighet att med förslaget som grund börja genomföra de olika förslagen redan i höst.

Stockholm ska bli en hållbar stad som tillgodoser invånarnas behov. De stora klimatbovarna är mat, transporter och boende. För att minska klimatpåverkan och anpassa staden till nya förhållanden ska vi arbeta samordnat inom alla sektorer. Det kräver ett tydligt samhällsinflytande. Klimatarbetet ökar takten och ska ledas av ett klimatkansli inom stadsledningskontoret.

I Vänsterpartiets förslag till budget finns en rad viktiga förslag för att skapa en hållbar stad.

Reservation anfördes av Åsa Lindhagen m.fl. (MP) enligt följande.

1. Att delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen
2. Att påpeka behovet av en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena
3. Att därutöver anföra följande

Miljöpartiet har länge drivit kravet att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns. Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden och alla transporter utanför kommun- och landsgränser utesluts.

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras i stort sett utan fossil energi. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossiloberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningarnas rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossiloberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Förutsättningar för fossiloberoende bränslen är en viktig del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver.

Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumtion. Det är sannolikt även helt nödvändigt. Byte till lågenergibelysning i stadens fastigheter bör tas med i förvaltningens uppdrag då många fastigheter idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el.

För delar av stadens verksamhet, såsom skolor och äldreomsorg, är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleoberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med

totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött är mycket viktigt. Det är även betydelsefullt att minska svinnet av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rötning till biogas.

Staden bör därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procent insamling av stadens eget matavfall. Utöver detta är det fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i staden fastigheter genom energieffektiviseringar och byte av belysning.

Exploateringsnämnden

Reservation anfördes av Åke Askensten m.fl. (MP) enligt följande.

Delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen. Påpeka behovet av en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena. Därutöver anför följande.

Stockholms stad borde för länge sen ha tagit fram och implementerat beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns.

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar. I samband med upphandlingar ska höga krav ställas på att varorna produceras med ingen eller mycket lite fossil energi.

Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossiloberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom stadens rådighet.

Ur exploateringssynpunkt är det viktigt att exploatering sker på ett sätt som underlättar för människor att minska användningen av fossila bränslen. Exploatering ska ske på ett sätt som gör det enkelt att åka kollektivt, cykla och gå.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossiloberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att

avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Förutsättningar för fossiloberoende bränslen är en viktig del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver. Detta gäller både i stadens egna byggnader och även att staden ställer krav på energieffektivitet i samband med markanvisningar.

Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumention. Byte till lågenergibelysning i stadens fastigheter bör tas med i stadens uppdrag då många fastigheter idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el.

Fastighetsnämnden

Reservation anfördes av Jakob Dalunde m.fl. (MP) enligt följande.

1. Delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Påpeka behovet av en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.
3. Därutöver anför följande:

Miljöpartiet har länge drivit kravet att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns. Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden, och alla transporter utanför kommun- och landsgränser utesluts.

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras i stort sett utan fossil energi. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossiloberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria,

samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningens rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossiloberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Förutsättningar för fossiloberoende bränslen är en viktig del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver.

Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumention. Det är sannolikt även helt nödvändigt. Byte till lågenergibelysning i stadens fastigheter bör tas med i förvaltningens uppdrag då många fastigheter idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el. För delar av stadens verksamhet såsom skolor och äldreomsorg är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleoberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött är mycket viktigt. Det är även betydelsefullt att minska svinnet av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rotning till biogas.

Staden bör därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procents insamling av stadens eget matavfall. Utöver detta är det fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i staden fastigheter genom energieffektiviseringar och byte av belysning.

Särskilt uttalande gjordes av Sebastian Wiklund (V) enligt följande.

Vi noterar med tillfredsställelse att omställningen till en fossilbränsleoberoende organisation bara leder till marginellt ökade kostnader och hoppas få möjlighet att med förslaget som grund börja genomföra förslaget redan i höst.

Idrottsnämnden

Reservation anfördes av Åsa Lindhagen (MP) enligt följande.

1. Nämnden godkänner delvis förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Nämnden påpekar behovet av en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra

aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena

Nämnden anför därutöver följande:

Miljöpartiet har länge drivit kravet att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns. Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden och alla transporter utanför kommun- och landsgränser utesluts.

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling varor som produceras i stort sett utan fossil energi. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossiloberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningarnas rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossiloberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Förutsättningar för fossiloberoende bränslen är en viktig del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver.

Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumention. Det är sannolikt även helt nödvändigt. Byte till lågenergibelysning i stadens fastigheter bör tas med i förvaltningens uppdrag då många fastigheter idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el.

För delar av stadens verksamhet, såsom skolor och äldreomsorg, är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött är mycket viktigt. Det är även betydelsefullt att minska svinnet av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rotning till biogas.

Staden bör därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procent insamling av stadens eget matavfall. Utöver detta är det fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i staden fastigheter genom energieffektiviseringar och byte av belysning.

Kulturnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Mats Berglund (MP) enligt följande.

Miljöpartiet ser positivt på stadens ambitioner att minska fossilberoendet, och ser den aktuella rapporten som en god ansats för att ta steg mot att bli en fossilberoende organisation om 16 år (2030).

Emellertid är ambitionerna inte helt tillräckliga. Som rapporten visar, och som Miljöpartiet länge påpekat, kan vi inte nöja oss med att enbart mäta klimatpåverkan inom stadens geografiska gränser. En stor del av de utsläpp som vi har ansvar för sker i till exempel mat- och varuproduktion och i transporter långt bort från Stockholm. Vidare måste vi i stadens politiska styrning ta större ansvar för hur vi organiserar samhället även utanför våra egna verksamheter. Som växande storstad och landets huvudstad har vi ett ansvar att gå före i klimatarbetet och bland annat påverka regering, landsting och andra externa aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

För kulturförvaltningens del kan det innebära att vi har ett klimatperspektiv i byggplanremisser så att vi inte river fungerande byggnader i onödan samt hittar kulturhistoriskt hållbara lösningar för energieffektivisering i stadens fastighetsbestånd, inte minst avseende de delar av Stockholm som tillkom under rekordåren. Vi bör även använda våra egna upphandlingar till att minska utsläppen. Bland annat är det helt centralt att vi minskar konsumtionen av kött och annan utsläppsintensiv mat vilket vi bör tänka på i upphandlingar av de restauranger och caféer som ligger i anslutning till våra verksamheter.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Reservation anfördes av Katarina Luhr m.fl. (MP) enligt följande.

1. Att arbetet med att fasa ut den fossila energin vid direkt energianvändning i staden påskyndas.
2. Att beräkningsmetoder för indirekt energianvändning utvecklas för att varor och tjänster med så liten klimatpåverkan som möjligt ska kunna upphandlas.
3. Att underlag tas fram från förvaltningar och bolag om de varor och tjänster som används för att en bedömning av vilka av dessa som kan ha störst klimatpåverkan och därför bör åtgärdas först.
4. I övrigt anföra:

Rapporten visar tydligt att mycket är kvar att göra för att uppnå den fossilbränsleberoende organisationen i staden.

Vad gäller arbetet med direkt energianvändning är kunskapen relativt god och här är det viktigaste att man t.ex. snabbar på processerna för att fasa ut de fossila bränslen som används i fjärrvärme- och gasnätet, att fordon som används inom tjänsten eller transportfordon drivs på förnybara bränslen, och att resor som minskar eller styrs om till fossilbränsleoberoende färdmedel, osv. Här kan vi redan idag arbeta för att ställa om baserat på den kunskap som vi har.

Det är även mycket viktigt att krav ställs på att inhyrda tjänster, hyrda lokaler, byggarbeten eller transporter, är fossilbränslefria, i den mån det är möjligt.

Vad gäller arbetet med den indirekta energianvändningen, t.ex. inköp av varor och tjänster, är kunskapen bristfällig. Det är av största vikt att beräkningsmetoder tas fram för hur fossiloberoende varor och tjänster påverkar stadens verksamhet och hur vi kan ställa om till varor och tjänster som produceras utan fossil energi. Detta arbete måste påbörjas skyndsamt.

Särskilt uttalande gjordes av Mikael Magnusson m.fl. (S) enligt följande.

Uppgiften att göra Stockholmskommuns egen organisation fossiloberoende till 2030 är ett viktigt steg för att göra Stockholm till en fossilbränslefri stad. Utredningen, som presenteras här, om förutsättningarna för att stadens egen organisation ska vara fossilbränsleoberoende 2030, visar att uppgiften är omfattande. Denna nödvändiga omställning kommer att kräva genomgripande politiska och organisatoriska beslut, en ökad investeringsnivå och ökat pådrivande samarbete med andra aktörer som SL/landstinget, Fortum, olika nyckelbranscher, och inte minst staten. Nuvarande regering har visat en anmärkningsvärt låg handlingskraft i omställningsarbetet.

Vi ställer oss bakom miljöförvaltningens synpunkter. I beaktande av att vi socialdemokrater har högre ambitionsnivå, än det sittande borgerliga styret, när det gäller att fasa ut fossilbränslena från vår stad, kommer vi socialdemokrater att vara en konstruktiv aktör för att snabbt öka arbetsintensiteten för att göra kommunens egen organisation fossilbränsleoberoende.

Särskilt uttalande gjordes av Stellan F Hamrin (V) enligt följande.

Vi noterar med tillfredsställelse att omställningen till en fossilbränsleoberoende organisation bara leder till marginellt ökade kostnader och hoppas få möjlighet att med förslaget som grund börja genomföra förslaget redan i höst.

Socialnämnden

Reservation anfördes av Stefan Nilsson m.fl. (MP) enligt följande.

1. Socialnämnden beslutar att delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Socialnämnden påpekar behovet av en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena
3. Därutöver anför nämnden följande:

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras i stort sett utan fossil energi. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossil-oberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningens rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossiloberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, och endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel. Förutsättningar för fossiloberoende bränslen är en viktig del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver. Stockholms stad ska eftersträva att bli självförsörjande på biogas. En elbilspool, till exempel med Paris Autolib' som förebild, bör införas i staden.

Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumtion. Det är sannolikt även helt nödvändigt. Byte till energisnål belysning i stadens fastigheter bör tas med i förvaltningens uppdrag då många fastigheter idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el.

För delar av stadens verksamhet såsom skolor och äldreomsorg är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleoberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött, i synnerhet rött kött (nöt, får och gris), är mycket viktigt. Det är även betydelsefullt att minska svinnet av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rötning till biogas. Staden bör

därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procents insamling av stadens eget matavfall. Utöver detta är det fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i staden fastigheter genom energieffektiviseringar och byte av belysning.

Stockholms stad behöver ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser, i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns. Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden, och alla transporter utanför kommun- och landsgränser utesluts.

Stadsbyggnadsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Daniel Helldén m.fl. (MP) enligt följande.

Miljöpartiet har länge drivit kravet att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns. I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras utan fossil energi. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm.

Trafik- och renhållningsnämnden

Reservation anfördes av Daniel Helldén m.fl. (MP) enligt följande.

1. Delvis godkänna kontorets svar på remissen.
2. Att det tillsätts en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.
3. Därutöver anföras följande:

Miljöpartiet har länge drivit kravet att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete

utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns. Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden, och alla transporter utanför kommungränsen utesluts.

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Staden ska ha höga krav på egna fordon eller de bilar som staden varaktigt använder, till exempel genom bilpooler. Fler anställda ska ha möjlighet till cykel för arbetsresor och bud kan i högre grad ske med cykel. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras i stort sett utan fossil energi. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossilberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningens rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossilberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Förutsättningar för fossilberoende bränslen är en viktig del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver.

Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumention. Det är sannolikt även helt nödvändigt. Byte till lågenergibelysning i stadens fastigheter bör tas med i förvaltningens uppdrag då många fastigheter idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el.

För delar av stadens verksamhet såsom skolor och äldreomsorg är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött är mycket viktigt. Det är även betydelsefullt att minska svinnet av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rötning till biogas. Här behövs informationsinsatser om källsortering både för anställd personal i hela staden, men även till exempel till skolelever.

Staden bör därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procents insamling av stadens eget matavfall. Utöver detta är det fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i staden fastigheter genom energieffektiviseringar och byte av belysning.

Reservation anfördes av Tobias Johansson (V) enligt följande.

1. Att i huvudsak avslå kontorets yttrande.
2. Att nämnden tillkännager som sin mening att takten i stadens klimatarbete måste öka och att arbetet bör ledas av ett klimatkansli inom stadsledningskontoret.
3. Att i övrigt anföra följande:

Vi noterar med tillfredsställelse att omställningen till en fossilbränsleoberoende organisation bara leder till marginellt ökade kostnader och hoppas få möjlighet att med förslaget som grund börja genomföra de olika förslagen redan i höst.

Stockholm ska bli en hållbar stad som tillgodoser invånarnas behov. De stora klimatbovarna är mat, transporter och boende. För att minska klimatpåverkan och anpassa staden till nya förhållanden ska vi arbeta samordnat inom alla sektorer. Det kräver ett tydligt samhällsinflytande. Klimatarbetet ökar takten och ska ledas av ett klimatkansli inom stadsledningskontoret.

I Vänsterpartiets förslag till budget finns en rad viktiga förslag för att skapa en hållbar stad.

Särskilt uttalande gjordes av Malte Sigemalm m.fl. (S) enligt följande.

Det finns en mängd åtgärder som kan göras för att minska beroendet av fossila bränslen som inte nämns i utredningen. En viktig faktor för att minska klimatpåverkan i Stockholm med omnejd är att Fortum lyckas med planeringen av fossilfri fjärrvärme till 2016. Jämfört med 2012 har Fortum högre utsläppsvärden för 2013.

Något som inte nämns eller utvecklas är värmeåtervinning . Värmeåtervinning från t.ex. frånluft i stor skala, dvs en satsning på detta, skulle vara lönsamma investeringar, med relativt kort pay-off tid.

Att nybyggnationer ska ha solpaneler eller solfångare borde vara ett krav för att få markanvisning i framtiden. Med ett sådant krav skulle klimatpåverkan radikalt minska. Även befintliga fastigheter som ägs av staden torde utgöra en potential för alternativ egen produktion av värme och el. Det handlar om investeringar. Tekniken finns redan i dag. Det behövs egentligen inga ”projekt ” inom detta område.

Ett annat område som borde belysas ytterligare är användning av energilager och hur man tar tillvara den värmen från kylaggregat och kombinerar detta med bergvärme så att värme från sommaren kan nyttjas under vintertid. Lämpligt är vid tex idrottanläggningar och skolor. Vi har tex tusentals m² asfaltyta i form av parkeringsplatser. Dessa skulle mycket väl kunna fungera som värmelager för att tillföra tex värme i bergvärmearläggningar. Tekniken finns redan och mindre kommuner än Stockholm satsar kring dessa tekniska lösningar för att minska klimatpåverkan.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Per Olsson m.fl. (MP) enligt följande.

Att uppdra förvaltningen att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel.

Att anta ett mål om minskat svinn av mat samt ett mål om nära 100 procents insamling av matavfall.

Att i övrigt anföra:

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossiloberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningens rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme är fossiloberoende, men energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver. Även byte till lågenergibelysning i utbildningslokalerna bör tas med i förvaltningens uppdrag då många utbildningslokaler idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el. Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid, men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumention.

För utbildningsförvaltningen är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleoberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött är mycket viktigt. Det är även betydelsefullt att minska svinn av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rötning till biogas.

Utbildningsförvaltningen bör därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procents insamling av matavfall. Utöver detta är det fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i utbildningsförvaltningens lokaler genom energieffektiviseringar och byte av belysning.

Särskilt uttalande gjordes av Jan Valeskog m.fl. (S) enligt följande.

Ambitionen att Stockholm ska bli en fossilbränsleoberoende organisation är god, men det måste till politiska åtgärder för att den ska bli verklighet. För utbildningsförvaltningens del handlar det bland annat om att se till att inga skolor ska ha direktverkande el, utan övergå till klimatsmarta alternativ.

Äldrenämnden

Reservation anfördes av Christopher Ödmann m.fl. (MP) enligt följande.

1. Delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen
2. Påpeka behovet av en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena
3. Därutöver anföra följande:

Stockholms kommunfullmäktiges mål är att staden ska vara fossilbränslefri år 2050. I budget 2013 fick kommunstyrelsen i uppdrag att utreda förutsättningar, möjligheter och kostnader för att stadens egen organisation, inklusive de varor och tjänster som upphandlas, ska vara fossiloberoende redan till år 2030. Man har därefter lämnat förslag på åtgärder som på sikt kan minska klimatpåverkan samt beräknat kostnaderna för de föreslagna åtgärderna.

Miljöpartiet anser att de föreslagna åtgärderna är bra men vill betona följande.

Miljöpartiet har länge drivit kravet att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns. Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden, och transporter utanför kommun- och landsgränser utesluts.

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras i stort sett utan fossil energi. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossiloberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningens rådighet.

Fortums mål att bli klimatneutral senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossiloberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Förutsättningar för fossiloberoende bränslen är en viktig del

och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver.

Miljöpartiet har i olika sammanhang påtalat att staden i upphandlingar inte ställt lika höga krav på den upphandlade verksamheten som den som drivs i egen regi. I anbudsunderlag har visserligen funnits skrivningar om att Stockholm stads miljöprogram i relevanta fall är tillämplig, men vilka fall dessa är eller vad som faktiskt efterfrågas av entreprenören har inte definierats. Också skrivningar om vad som händer om utförare inte lever upp till miljökraven har saknats.

För låga - eller inga - miljökrav i upphandlingar har negativa effekter även utöver att de leder till att det blir svårare att nå uppsatta klimatmål. I synnerhet när en allt större del av den offentliga verksamheten läggs ut på entreprenad. De skapar dels konkurrensnackdel för entreprenörer, som har bra miljöprogram. De gör det även svårare för utförare i egen regi, som uppfyller miljökraven, att driva samma verksamhet till samma kostnad som en som inte fullt ut uppfyller stadens miljökrav.

De avtal som sluts idag om till exempel driften av äldreboenden kan - i synnerhet efter förlängning - gälla många år framåt. Till år 2030 är det 16 år. Ska vi ha en chans att nå målet om ett fossilbränsleoberoende Stockholm till dess måste vi redan idag skärpa kraven på både den verksamhet som drivs i egen regi och den som upphandlas.

Särskilt uttalande gjordes av Mirja Räihä m.fl. (S) enligt följande.

Ett av alliansregeringens klimatmål är att skapa en *"fossiloberoende fordonspark till 2030"*. Målet är alltså inte ett fossilfritt transportsystem, bara att fordonen (om det kniper) ska kunna drivas med annat än fossila drivmedel. Formuleringen är ingen tillfällighet utan syftar till att å ena sidan ge sken av krafttag, å andra sidan strängt taget inte lova någonting – redan idag kan alla dieselbilar, alla gasbilar, alla elbilar och en andel av bensinbilarna drivas med icke-fossila drivmedel och är således i bokstavlig mening *"fossiloberoende"*.

Det förslag som remitterats är bra och kopplar väl till den "Färdplan för ett fossilbränslefritt Stockholm 2050" som kommunfullmäktige antog 2013. Syftet med det nu remitterade förslaget förefaller likartat med färdplanens. För att tydliggöra detta bör, rubriken "Fossilbränsleoberoende organisation 2030" ersättas av något mera tydligt, t ex "Nära en fossilfri organisation 2030", och ett specifikt mål anges för den totala mängd fossil energi som direkt och indirekt får användas inom stadens organisation 2030.

En spade bör kallas en spade.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Rosa Lundmark (V) och Jimmy Lindgren m.fl. (S) enligt följande.

1. Nämnden beslutar i huvudsak enligt förvaltningens förslag.
2. Nämnden föreslår att staden ska initiera framtagande av data över ingående mängd växthusgaser i varor och tjänster.
3. Därutöver framför vi följande

Mycket i tjänsteutlåtandet är bra. Speciellt vill vi lyfta fram förvaltningens synpunkter på att kommunstyrelsen använder ”kan” och ”skulle kunna” istället för ”ska”, som förvaltningen förespråkar. En lägre belastning för klimatet är den framträdande ambitionen i förslaget till en organisation 2030 som är oberoende av fossila bränslen. För att nå detta behöver staden klara och precisa krav och inte önskningar lagda med orden kan eller skulle kunna.

Miljöbränslen innehåller koldioxid

Att bli oberoende av fossila bränslen är tyvärr inte detsamma som att vara fri från utsläpp av växthusgaser. I texten använder man ordet ”miljöbränsle”. Om med det avses biogas, etanol och biodiesel (som ofta har hög andel vanlig diesel) så alstrar dessa bränslen olyckliga utsläpp för klimatet. Tyvärr saknas en definition av vad som menas med miljöbränsle. Ovan nämnda bränsle ska man nog snarare beskriva som ”mindre belastande för klimatet”. Vätgas är idag det enda bränslet som kan föräras titeln miljöbränsle.

Täten i klimatarbetet långt borta

Visst är det en bra ambition att inta en ledande position när det gäller klimatarbetet. Dock förhåller vi oss skeptiska till att staden med nuvarande politiska ledning lyckas med detta. Fortfarande har de styrande till exempel stora problem med insamling av matavfall. Och på förvaltningen vid Slakthusplan finns fortfarande ingen insamling av avfall, fast det gått tre år sedan vi tagit upp frågan och förvaltningen utlovat att ordna det.

Vilsen text om personresor

Tjänsteresor görs med tåg om det är ett fullgott alternativ står det under rubriken ”Personresor”. Ordet fullgott öppnar för tolkningar och invändningar.

Vid upphandling av till exempel hemtjänst kan staden ställa krav på miljövänliga transporter finns nämnt i texten. Följden av systemet med upphandlingar leder till att bolagen får både hit och dit med bilar. En rationell hemtjänst utan allt bilfärdande får vi om den drivs helt i egen regi. Att tjänsteutlåtandet inte nämner detta visar att privatiseringen styr så starkt att det går före klimatsmart politik.

Trämateriäl får plus

”Val av byggmaterial med låg klimatpåverkan där så är möjligt.” står under rubriken ”Byggentreprenader”. Bra! På sidorna 23 och 24 i bilagan nämns att både betong och stål orsakar höga utsläpp av växthusgaser. Trä förordas statsledningsledningskontoret, mellan raderna, i sitt bilagda tjänsteutlåtande. Vi vill också se att staden rekommenderar byggande av hus som helt producerar sin egen energi eller mer därtill. Verkningsgraden blir högre vid sådan produktion jämfört med till exempel fjärrvärme, som faktiskt förlorar avsevärd energi under transporten.

Data över växthusgaser

”Att analysera i vilken utsträckning fossila bränslen används för varor och tjänster ... är i många fall omöjligt. ... då det saknas klimatdata framtagna för enskilda varor och tjänster.” för stadsledningskontoret fram i sitt utlåtande. Ett bra och klarsynt konstaterande! Behovet av innehållsförteckningar över hur höga halter av växthusgaser som ligger i en produkt och tjänst kommer att växa framöver. Stockholm stad bör därför initiera start av ett arbete med att ta fram sådana data.

Särskilt uttalande gjordes av Åsa Öckerman (MP) m.fl. enligt följande.

Miljöpartiet har länge drivit kravet att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns.

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras utan fossil energi.

När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m.fl. (S) och Lars Bäck m.fl. (V) enligt följande.

Remissen innehåller inte en plan för att Stockholm ska bli fossilbränsleoberoende till 2030. Istället är det en plan för att minska användandet av fossila bränslen i Stockholm. Att påstå att Stockholm kan bli fossilbränsleoberoende med de medel som beskrivs i remissen är att använda sig av nyspråk. T.ex. är 20 % bensin i tanken på en etanolbil inte fossilbränslefritt oavsett om de nationella målen tillåter fossila bränslen i det fossilfria samhället.

Stockholm kan inte bli fossilbränsleoberoende så länge som vi alla lever och verkar i en värld där nästan alla varor vi konsumerar är beroende av och tillverkade med hjälp av fossila bränslen.

Att påstå att Stockholm kan bli fossilbränsleoberoende till 2030 utan en stor omställning av alla stockholmars levnadssätt är att ljuga. För att bli

fossilbränsleberoende på riktigt skulle vi behöva sluta köra bilar, sluta importera mat och sluta importera varor eftersom allt detta är beroende av fossila bränslen.

Om planen ändrar namn och erkänner att målet endast är att minska användandet av fossila bränslen så kan vi börja prata om hur vi ska nå ett fossilbränsleberoende samhälle på riktigt.

Särskilt uttalande gjordes av Sebastian Sandström (MP) enligt följande.

Vi välkomnar att staden satsar på att bli en fossilbränslefri stad! Målet är visionärt och kommer att kräva stora insatser.

Farsta stadsdelsförvaltning kan antas likna Enskede-Årsta-Vantör i och med att de största posterna för utsläpp av fossilt bränsle, med rapportens sätt att räkna, är sjukvård och omsorg, livsmedel och byggindustri.

Vad gäller livsmedel så är en köttfri dag på alla stadens, och alltså stadsdelsförvaltningens verksamheter, ett bra sätt att få ner klimatpåverkan och också fossilbränsleberoendet.

Vi i Farsta skulle kunna kräva att alla nybyggnationer här sker med energieffektiva byggmaterial och att det byggs fler hus i trä. Dessutom skulle det kunna vara standard att husen som byggs har lågenergistandard.

Vi noterar även att det i stadsdelsförvaltningens bilflotta, som inte är så stor, bytts ut etanolbilar mot diesel och bensinbilar. Vi antar att det blir en annan ordning nu.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Lars Jakobsson m.fl. (MP) enligt följande.

1. Delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Påpeka behovet av en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.
3. Därutöver anföra följande.

Miljöpartiet har länge drivit kravet att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns.

Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden, och alla transporter utanför kommun- och landsgränser utesluts.

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för

upphandling av varor som produceras i stort sett utan fossil energi. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossiloberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningens rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossiloberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Förutsättningar för fossiloberoende bränslen är en viktig del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver. Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumention. Det är sannolikt även helt nödvändigt. Byte till lågenergibelysning i stadens fastigheter bör tas med i förvaltningens uppdrag då många fastigheter idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el.

För delar av stadens verksamhet såsom skolor och äldreomsorg är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleoberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött är mycket viktigt. Det är även betydelsefullt att minska svinnet av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rötning till biogas.

Staden bör därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procents insamling av stadens eget matavfall. Utöver detta är det fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i staden fastigheter genom energieffektiviseringar och byte av belysning.”

Särskilt uttalande gjordes av Leif Larsson (V) enligt följande.

Jag hänvisar till (V):s särskilda uttalandet i hälso- och miljönämndens protokoll.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Reijo Kittilä (V) enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden besvarar remissen delvis med förvaltningens tjänsteutlåtande
2. Stadsdelsnämnden anför därutöver följande.

Det är positivt att staden arbetar med att försöka minska utsläppen från de transporter som bedrivs i egen regi genom att anskaffa mer miljöfordon. Dessa transporter står emellertid för en mindre del av det samlade transportarbetet. Det faktum att verksamheter läggs ut på entreprenad där man inte ställer motsvarande krav på miljöfordon innebär att utredningens förslag får en alltför begränsad räckvidd.

När det gäller den verksamhet som stadsdelsnämnden ansvarar för kan noteras att valfrihetssystemet - bland annat inom hemtjänsten - bidragit till en kraftig utsläppsökning. Den organisation som valts, med ett stort antal utförare, innebär ett kaotiskt transportarbete som mångdubblats jämfört med om man har hemtjänsten i kommunal regi och kan planera verksamheten rationellt så att de flesta brukare befinner sig inom gångavstånd.

Trafikverkets utredning "Valfrihet och transporter i hemtjänsten" (Vägverket, 2013-03-25), har på ett utmärkt sätt påvisat konsekvenserna för transportarbetet när en viss andel av hemtjänsten läggs ut på privat entreprenad. Bland annat framgår tydligt att fler parallellt verkamma utförare inom hemtjänsten medför längre körsträckor, mer arbetstid bakom ratten, försämrad trafiksäkerhet och ökad miljöpåverkan.

Att återta hemtjänsten i egen regi framstår därför som en synnerligen rationell miljöinsats.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Ödmark m.fl. (MP) enligt följande.

Stockholms kommunfullmäktiges mål är att staden ska vara fossilbränslefri år 2050. I budget 2013 fick kommunstyrelsen i uppdrag att utreda förutsättningar, möjligheter och kostnader för att stadens egen organisation, inklusive de varor och tjänster som upphandlas, ska vara fossiloberoende redan till år 2030. Man har därefter lämnat förslag på åtgärder som på sikt kan minska klimatpåverkan samt beräknat kostnaderna för de föreslagna åtgärderna.

Miljöpartiet anser att de föreslagna åtgärderna är bra men vill betona följande.

Flera gånger under den senaste mandatperioden har Miljöpartiet påtalat att staden i de upphandlingar nämnden tagit del av inte ställt lika höga krav på den upphandlade verksamheten som den som drivs i egen regi.

I anbudsunderlagen har förvisso oftast funnits skrivningar om att Stockholm stads miljöprogram i relevanta fall är tillämplig, men vilka fall dessa är eller vad som faktiskt efterfrågas av entreprenören har inte definierats. Också skrivningar om vad som händer om utföraren inte lever upp till miljökraven har saknats.

Allt för låga eller inga miljökrav i upphandlingar har negativa effekter utöver att de leder till att det blir svårare att nå uppsatta klimatmål. I synnerhet när en allt större del av den offentliga verksamheten läggs ut på entreprenad. De skapar dels en konkurrensnackdel för entreprenörer som har bra miljöprogram eftersom även sådana

som inte har det kan vinna kontrakten. De gör det även svårare för utförare i egen regi, som uppfyller miljökraven, att driva samma verksamhet till samma kostnad som den som inte fullt ut uppfyller stadens miljökrav.

De avtal som sluts idag om till exempel driften av äldreboenden kan - i synnerhet efter förlängning - gälla många år framåt. Till år 2030 är det 16 år. Ska vi ha en chans att nå målet om ett fossilbränsleoberoende Stockholm till dess måste vi redan idag skärpa kraven på både den verksamhet som drivs i egen regi och den som upphandlas.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Shadi Larsson m.fl. (MP) enligt följande.

Delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
Påpeka behovet av en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.
Därutöver anföras följande.

Detta är en utmärkt och nödvändig plan för att minska Stockholms stads fossilberoende. Om målet verkligen är att stadens verksamheter skall bedrivas utan fossila bränslen är den dock djupt otillräcklig. Förhoppningen om att utfasningen av fossila bränslen inte kommer att medföra signifikanta kostnader är också orealistisk. Övergången kommer tvärtom att innebära både investeringskostnader och höjda kostnader för energi, varor och tjänster. Detta behöver finansieras i kommande budgetar.

Miljöpartiet har länge drivit kravet att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns. Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden, och alla transporter utanför kommun- och landsgränser utesluts.

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras i stort sett utan fossil energi. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossiloberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningens rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossiloberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Förutsättningar för fossiloberoende bränslen är en viktig del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver.

Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumention. Det är sannolikt även helt nödvändigt.

För delar av stadens verksamhet såsom skolor och äldreomsorg är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleoberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött är mycket viktigt. Det är även betydelsefullt att minska svinnet av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rötning till biogas.

Staden bör därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procents insamling av stadens eget matavfall. Utöver detta är det fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i staden fastigheter genom energieffektiviseringar och byte av belysning.

Stadens inrikes tjänsteresor bör bara undantagsvis genomföras med flyg. Att tågbiljetter idag kostar mer än flygbiljetter är ovidkommande. Det är dessutom ett orimligt sakförhållande som beror på en kombination av ohållbara incitament, subventioner och billigt flygbränsle – alla tre faktorer som vi bedömer kommer att ändras.

Stadens egna fordon, och dess entreprenörers, kan och bör snarast övergå till fossilfria bränslen. Det är med dagens teknik biogas, biodiesel och el. Både etanol och vätgas är energibärare som i nuläget bara kan tillverkas med en nettoinsats av fossila bränslen. I en framtid där en större del av samhällsekonomin försöker göra samma övergång finns det betydande risker för drivmedelsbrister. Vi saknar beredskap för detta i planen.

Vi instämmer slutligen helhjärtat i förvaltningens synpunkter om att många ”kan/skulle kunna” behöver ersättas med ”ska”.

Särskilt uttalande gjordes av Åsa Tillberg (V) enligt följande.

Vi tillstyrker förvaltningens förslag till beslut. Man kan ju ha synpunkten att den tidsrymd som staden ger sig själv för att åstadkomma ett viktigt mål, innebär en, i hastighet mätt, tämligen beskedlig promenad. Men förvaltningens förslag till beslut innebär i alla fall att man tänker genomföra sitt program utan reservationer, vilket vi tycker är bra.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Birgitta Hald-Svensson m.fl. (MP) enligt följande.

Att delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Att påpeka behovet av en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Att därutöver anförda följande.

Miljöpartiet har länge drivit kravet att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns. Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden, och alla transporter utanför kommun- och landsgränser utesluts.

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras i stort sett utan fossil energi. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossiloberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningens rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossiloberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Förutsättningar för fossiloberoende bränslen är en viktig del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver.

Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumention. Det är sannolikt även helt nödvändigt. Byte till lågenergibelysning i stadens fastigheter bör tas med i förvaltningens uppdrag då många fastigheter idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el.

För delar av stadens verksamhet såsom skolor och äldreomsorg är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött är mycket viktigt. Det är även

betydelsefullt att minska svinnet av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rötning till biogas.

Staden bör därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procents insamling av stadens eget matavfall. Utöver detta är det fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i staden fastigheter genom energieffektiviseringar och byte av belysning.

Reservation anfördes av Anki Erdmann (V) enligt följande.

1. Att delvis tillstyrka förvaltningens förslag.
2. Att i övrigt anföra följande;

Visst är det en bra ambition att inta en ledande position när det gäller klimatarbetet. Dock förhåller vi oss skeptiska till att staden med nuvarande politiska ledning lyckas med detta. Fortfarande har de styrande till exempel stora problem med insamling av matavfall. Det är viktigt att minska svinnet och att ta till vara det som uppstår. Till stadens verksamheter som t.ex. skolor, barn- och äldreomsorg ska man köpa in livsmedel med låg klimatpåverkan. En minskad andel kött är en viktig del av detta.

Under rubriken *Personresor* står det: *Tjänsteresor görs med tåg om det är ett fullgott alternativ.* Ordet *fullgott* öppnar för tolkningar och invändningar. Vi vill ha en starkare formulering som tydligt visar att endast i undantagsfall används annat färdmedel.

Vid upphandling av till exempel hemtjänst kan staden ställa krav på miljövänliga transporter finns nämnt i texten. Följden av systemet med upphandlingar leder till att bolagen får både hit och dit med bilar. En rationell hemtjänst utan allt bilfärdande får vi om den drivs helt i egen regi.

Val av byggmaterial med låg klimatpåverkan där så är möjligt står under rubriken *Byggtreprenader*. Bra! På sidorna 23 och 24 i bilagan nämns att både betong och stål orsakar höga utsläpp av växthusgaser. Trä förordas statsledningsledningskontoret, mellan raderna, i sitt bilagda tjänsteutlåtande. Vi vill också se att staden rekommenderar byggande av hus som helt producerar sin egen energi eller mer därtill. Verkningsgraden blir högre vid sådan produktion jämfört med till exempel fjärrvärme, som faktiskt förlorar avsevärd energi under transporten.

Att analysera i vilken utsträckning fossila bränslen används för varor och tjänster ... är i många fall omöjligt. ... då det saknas klimatdata framtagna för enskilda varor och tjänster för stadsledningskontoret fram i sitt utlåtande. Ett bra och klarsynt konstaterande! Behovet av innehållsförteckningar över hur höga halter av växthusgaser som ligger i en produkt och tjänst kommer att växa framöver. Stockholm stad bör därför initiera start av ett arbete med att ta fram sådana data.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Ewa Larsson m.fl. (MP) enligt följande.

Att nämnden delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen
Att en central funktion inrättas under kommunstyrelsen för att driva på, samordna
och ge stöd till nämnderna att agera så att målen kan nås
Att därutöver anföras:

Miljöpartiet driver på för att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan även utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills bedrivs inte något sådant arbete utan enbart de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns räknas in, precis så som om staden befann sig i en egen glasbubbla. Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden. Dessutom utesluts alla transporter utanför kommun- och landsgränser.

I arbetet med en fossiloberoende organisation måste staden därför gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser både vid produktion som vid transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor. En sådan utveckling påverkar också stadsdelens Miljöhandlingsplan.

För att öka kompetens och ta ett helhetsansvar behövs en central funktion där de olika förvaltningar erbjudas stöd i sitt arbete att nå målen, något som Skarpnäcks stadsdelsnämnd tidigare efterfrågat. Miljöpartiet i Skarpnäck ser gärna att det Kemicentrum som är under uppbyggnad utvecklas till ett miljöhus för utvidgad och samlad kompetens.

Stockholms beroende av omvärlden är tydlig, men det finns all anledning att skyndsamt vidta alla de åtgärder som ligger inom stadsdelens rådighet.

För stadsdelens verksamheter såsom förskolor och äldreomsorg är fortsatt arbete med klimatsmarta inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleoberoende organisation. Det är även betydelsefullt att minska matsvinnet samt att samla matavfall för rötning till biogas, vilket är ett arbete som utvecklats lokalt under denna mandatperiod. Miljöpartiets mål är att 100 procent matavfall samlas in.

Reservation anfördes av Josefin Morge (V) enligt följande.

1. Nämnden beslutar i huvudsak enligt förvaltningens förslag.
2. Nämnden föreslår att staden ska initiera framtagande av data över ingående mängd växthusgaser i varor och tjänster.
3. Därutöver framför vi följande

Förvaltningens svar är till stora delar bra. När det gäller förutsättningarna för att kunna uppnå målet är det viktigt att kommunstyrelsen ordval är mer precist och offensivt än att staden "kan" och "skulle kunna" agera på olika sätt, staden "ska" agera. En lägre belastning för klimatet är den framträdande ambitionen i förslaget till en organisation 2030 som är oberoende av fossila bränslen. För att nå detta behöver staden klara och precisa krav och inte önskningslagda med orden kan eller skulle kunna.

Miljöbränslen innehåller koldioxid

Att bli oberoende av fossila bränslen är tyvärr inte detsamma som att vara fri från utsläpp av växthusgaser. I texten använder man ordet "miljöbränsle". Om med det avses biogas, etanol och biodiesel (som ofta har hög andel vanlig diesel) så alstrar dessa bränslen olyckliga utsläpp för klimatet. Tyvärr saknas en definition av vad som menas med miljöbränsle. Ovan nämnda bränsle ska man nog snarare beskriva som "mindre belastande för klimatet". Vätgas är idag det enda bränslet som kan föräras titeln miljöbränsle.

Täten i klimatarbetet långt borta

Visst är det en bra ambition att inta en ledande position när det gäller klimatarbetet. Dock förhåller vi oss skeptiska till att staden med nuvarande politiska ledning lyckas med detta. Fortfarande har de styrande till exempel stora problem med insamling av matavfall.

Vilsen text om personresor

Tjänsteresor görs med tåg om det är ett fullgott alternativ står det under rubriken "Personresor". Ordet fullgott öppnar för tolkningar och invändningar.

Remissen nämner att staden vid upphandling av till exempel hemtjänst kan ställa krav på miljövänliga transporter. Problemet är dock att följden av systemet med upphandlingar leder till att bolagen får både hit och dit med sina bilar, en rationell och klimatsmart hemtjänst utan allt detta bilfärd får vi om den drivs helt i egen regi. Att tjänsteutlåtnad inte nämner detta visar att privatiseringen styr så starkt att det går före klimatsmart politik.

Trämateriäl får plus

"Val av byggmaterial med låg klimatpåverkan där så är möjligt." står under rubriken "Byggentreprenader" Bra! På sidorna 23 och 24 i bilagan nämns att både betong och stål orsakar höga utsläpp av växthusgaser. Vi vill också se att staden rekommenderar byggande av hus som helt producerar sin egen energi eller mer därtill.

Verkningsgraden blir högre vid sådan produktion jämfört med till exempel fjärrvärme, som faktiskt förlorar avsevärd energi under transporten.

Data över växthusgaser

"Att analysera i vilken utsträckning fossila bränslen används för varor och tjänster ... är i många fall omöjligt. ... då det saknas klimatdata framtagna för enskilda varor och tjänster." för stadsledningskontoret fram i sitt utlåtande. Ett bra och klarsynt

konstaterande! Behovet av innehållsförteckningar över hur höga halter av växthusgaser som ligger i en produkt och tjänst kommer att växa framöver. Stockholm stad bör därför initiera start av ett arbete med att ta fram sådana data.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Rebwar Hassan m.fl. (MP) och Rudy Espinoza (V) enligt följande.

1. Delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Det ska finnas en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.
3. Därutöver anföras följande.

Miljöpartiet har länge drivit kravet att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns. Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden, och alla transporter utanför kommun- och landsgränser utesluts.

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras i stort sett utan fossil energi.

Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossilberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningens rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossilberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Förutsättningar för fossilberoende bränslen är en viktig del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt

viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver.

Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumention. Det är sannolikt även helt nödvändigt. Byte till lågenergibelysning i stadens fastigheter bör tas med i förvaltningens uppdrag då många fastigheter idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el.

För delar av stadens verksamhet såsom skolor och äldreomsorg är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleoberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött är mycket viktigt. Det är även betydelsefullt att minska svinnet av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rotning till biogas.

Staden bör därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procents insamling av stadens eget matavfall.

Utöver detta är det fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i staden fastigheter genom energieffektiviseringar och byte av belysning.

Särskilt uttalande gjordes av Birgitte Isberg m.fl. (S) enligt följande.

Socialdemokraterna instämmer i förvaltningens förslag till beslut men vill därutöver anföra följande.

Vi socialdemokrater påpekade i vår budget för 2014 att staden måste i all verksamhet – i alla förvaltningar, i alla sammanhang – systematiskt utnyttja möjligheterna att dämpa energianvändningen och minska utsläpp av växthusgaser och annan miljöbelastning. Ansvaret för att denna ambition måste genomsyra alla delar av stadens verksamhet och bör därför ligga på högsta nivå i stadens politiska ledning. Stockholm ska vara ledande i arbetet på väg mot hållbara storstäder. Stockholm ska sträva efter att vara fritt från fossila bränslen år 2040. I Stockholm ska all samhällsplanering – infrastruktur, bostäder m.m. – vara inriktad på att dämpa energianvändningen, minska klimatpåverkan och främja en god livsmiljö.

Stockholm ska vara en stad där det är enkelt att vara klimatsmart. Stockholm ska vara pådrivande när det gäller att utnyttja den egna upphandlingsverksamheten för att driva på miljömässig och social hållbarhet. Stockholm ska värna den biologiska mångfalden genom att utveckla naturvärdena i parker, naturreservat och bostadsområden, samt minska de skadliga utsläppen i luft och vatten.

I detta arbete har miljö- och hälsoskyddsnämnden en viktig roll, men för att vi ska lyckas måste klimatfrågan och omställningen till långsiktig hållbarhet vara närvarande i allt staden företar sig.

Stadens program för ett fossilfritt Stockholm 2050 bör löpande ses över för att möjliggöra en ännu snabbare utfasning av fossila bränslen med ambitionen att klara målet till 2040. Att snabbt minska klimatgasutsläppen i Stockholm är att ta ett globalt ansvar men innebär också en långsiktig, ekonomisk fördel för staden. I all planering av bostäder, trafik m.m. i staden måste strävan att minska utsläppen av klimatgaser vara en central utgångspunkt.

Särskilt viktigt i sammanhanget är tuffa byggnormer, kollektivtrafiksatsningar och utvecklade trängselskatter under lokal kontroll, ombyggnad av äldre bebyggelse samt en ökad andel förnybar energi.

Halterna av partiklar och kväveoxider i Stockholm är högre än EUs regelverk tillåter. Luftföroreningarna drabbar hårdast gamla, barn, astmatiker och allergiker.

Ska detta göras så måste det, som förvaltningen pekar på, även satsas på att åtgärder genomförs för att stadens vägfordon ska vara fossiloberoende senast 2030 även i ytterstadsområdena och att tillgång till laddningsstationer för ej fossila bränslen finns.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Ornina Younan m.fl. (S), Derya Uzel (MP) och Jonas Ljungstedt m.fl. (V) enligt följande.

- att uppdra förvaltningen att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel.
- att anta ett mål om minskat svinn av mat samt ett mål om nära 100 procents insamling av matavfall.
- att i övrigt anföras:

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossiloberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningens rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme är fossiloberoende, men energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver. Även byte till lågenergibelysning i utbildningslokalerna bör tas med i förvaltningens uppdrag då många utbildningslokaler idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el. Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid, men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumtion. För utbildningsförvaltningen är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleoberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött är mycket viktigt. Det är även

betydelsefullt att minska svinnet av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rötning till biogas.

Utbildningsförvaltningen bör därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatusläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procents insamling av matavfall. Utöver detta är det fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i utbildningsförvaltningens lokaler genom energieffektiviseringar och byte av belysning.

Södermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Erik Malm m.fl. (MP) enligt följande.

att delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen, att påpeka behovet av en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena, att därutöver anföras,

Miljöpartiet har länge drivit kravet att Stockholms stad ska ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns. Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden, och alla transporter utanför kommun- och landsgränser utesluts.

I arbetet med en fossiloberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras i stort sett utan fossil energi. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossiloberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningens rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossiloberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, att avveckla koleldade värmepannor, endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel etc. Förutsättningar för fossiloberoende bränslen är en viktig

del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver.

Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumention. Det är sannolikt även helt nödvändigt. Byte till lågenergibelysning i stadens fastigheter bör tas med i förvaltningens uppdrag då många fastigheter idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el. Vi ser också ett behov av att energirådgivare ska kunna ge stöd i verksamheten på mer kreativa sätt.

För delar av stadens verksamhet såsom skolor och äldreomsorg är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleoberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött är mycket viktigt. Det är även betydelsefullt att minska svinnet av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rotning till biogas.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson m.fl. (S) enligt följande.

En av alliansregeringens målsättningar på klimatområdet är att skapa en "fossiloberoende fordonspark till 2030". Observera att målet inte är ett fossilfritt transportsystem, utan endast att fordonsparken (om det kniper) ska kunna drivas med annat än fossila drivmedel. Att målet formulerats som det gjort är naturligtvis inte någon tillfällighet utan syftar till att å ena sidan ge sken av krafttag, å andra sidan strängt taget inte lova nånting – redan idag kan alla dieslbilar, alla gasbilar, alla elbilar och en andel av bensinbilarna drivas med icke-fossila drivmedel och är således i bokstavlig mening "fossiloberoende".

Vi tror inte att stadens klimatarbete vinner på att kopiera den sortens nyspråk. 2013 antog kommunfullmäktige en "Färdplan för ett fossilbränslefritt Stockholm 2050". Syftet med färdplanen går inte att misstolka – det är att (i princip) upphöra med all användning av fossil energi inom staden senast 2050.

Syftet med det nu remitterade förslaget förefaller likartat med färdplanens, dvs att avsevärt minska användningen av fossil energi och därmed koldioxidutsläppen från stadens verksamhet.

För att tydliggöra detta bör, enligt vår uppfattning, rubriken "Fossilbränsleoberoende organisation 2030" ersättas av något mera tydligt, t ex "Nära en fossilfri organisation 2030", och i programmet bör – precis som i färdplanen – anges ett specifikt mål för den högsta andel av eller totala mängd fossil energi som direkt och indirekt får användas inom stadens organisation 2030.

En spade bör kallas en spade.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Stefan Nilsson m.fl. (MP) enligt följande.

att delvis godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen att påpeka behovet av en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka andra aktörer att vidta åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena att därutöver anföra följande:

I arbetet med en fossilberoende organisation måste staden snarast gå vidare med att kvantifiera utsläppen av växthusgaser vid produktion och transporter. Det måste även tas fram uppgifter om de varor som staden upphandlar och kravspecifikationer för upphandling av varor som produceras i stort sett utan fossil energi. Det behövs en central funktion under kommunstyrelsen för att driva och samordna klimatarbetet i Stockholm och för att påverka regering, landsting och andra aktörer att vidta nödvändiga åtgärder för att Stockholm skyndsamt ska kunna fasa ut de fossila bränslena.

Utredningen visar på att stadens förutsättningar för att bli fossiloberoende i stort vilar på vad andra aktörer i samhället gör för förändringar i riktning att bli fossilfria, samt att politiska beslut om mål för år 2030 genomförs enligt plan. Stadens beroende av omvärlden är tydligt, men det finns all anledning att skyndsamt vidta de åtgärder som ligger inom förvaltningens rådighet.

Fortums mål om att bli klimatneutrala senast år 2030 innebär att stadens fjärrvärme då blir fossiloberoende. När det gäller stadens direkta energianvändning är det angeläget att snarast avveckla koleldningen i Värtan för produktion av fjärrvärme, och endast köpa in fordon och varutransporter som drivs med förnybara drivmedel. Förutsättningar för fossiloberoende bränslen är en viktig del och staden ska vara drivande i dessa frågor. Energieffektiviseringar är fortsatt viktiga för att minska behovet av biobränsle som kommer att bli en bristvara framöver. Stockholms stad ska eftersträva att bli självförsörjande på biogas. En elbilspool, till exempel med Paris Autolib' som förebild, bör införas i staden.

Elen som köps in är idag miljömärkt och har därmed inget eller måttliga utsläpp av koldioxid. Men det finns ett stort värde såväl miljömässigt som ekonomiskt att minska onödig elkonsumention. Det är sannolikt även helt nödvändigt. Byte till energisnål belysning i stadens fastigheter bör tas med i förvaltningens uppdrag då många fastigheter idag har en äldre modell av belysning som drar mycket el.

För delar av stadens verksamhet såsom skolor och äldreomsorg är inköp och hantering av livsmedel ett viktigt bidrag för stadens sammanlagda arbete till en fossilbränsleberoende organisation. Det handlar främst om att köpa in livsmedel med totalt sett låg klimatpåverkan. En minskad andel av kött, i synnerhet rött kött (nöt, får och gris), är mycket viktigt. Det är även betydelsefullt att minska svinn av mat i alla led samt att samla in det svinn som väl uppstår för rötning till biogas. Staden bör därmed fokusera på att ta fram en kostpolicy som omfattar klimatutsläpp från livsmedel, anta ett mål om minskat svinn av mat samt anta ett mål om nära 100 procents insamling av stadens eget matavfall. Utöver detta är det fortsatt viktigt att minska behovet av uppvärmning och el i staden fastigheter genom energieffektiviseringar och byte av belysning.

Stockholms stad behöver ta fram och implementera beräkningsmetoder för kommuninvånarnas klimatpåverkan utanför stadens gränser, i form av konsumtion och resor. Hittills har staden inte bedrivit något sådant arbete utan enbart räknat på de direkta utsläppen inom Stockholms geografiska gräns. Detta trots att nästan ingen produktion av mat och varor sker i staden, och alla transporter utanför kommun- och landsgränser utesluts.

Särskilt uttalande gjordes av Birgit Marklund Beijer m.fl. (S) och Jaime Barrios m.fl. (V) enligt följande.

Remissen avser genomförande av en fossiloberoende verksamhet i Stockholms stad till år 2030 syftande till att få hela staden fossilfri år 2050. Det är glädjande att konstatera att man kommit en god bit på väg särskilt avseende elen. Vad gäller uppvärmning är det en stor fördel att den sker centralt, dvs fjärrvärme.

Uppdraget avser hela stadens organisation och hur man steg för steg i detalj skall nå målet. Även inköp av varor och tjänster skall med. Ibland blir schabloner nödvändiga att använda då all energiåtgång inte lätt låter sig beräknas.

Helt avgörande är människornas medverkan, både anställda i Stockholms stad och övriga. Utbildning och motivation är nyckelord. Lyckas vi nå målet är det ett bra exempel med makt att föra budskapet vidare till andra orter och länder.

Utredningen framhåller vikten av att hålla kostnaderna nere vilket vi instämmer i men ibland måste högre kostnader accepteras för att nå ett betydelsefullt mål.